

SPORY W ŁONIE EUROPEJSKICH WSPÓLNOT GOSPODARCZYCH PRZED ICH TRYBUNAŁEM SPRAWIEDLIWOŚCI (1954—1965)

Wiadomości o życiu każdego organizmu dostarcza nie tylko analiza jego struktury i normalnego funkcjonowania, ale również i badanie występujących w nim zaburzeń. Świadczy o nim nie tylko jego anatomia, ale i jego patologia. Dotyczy to również wszystkich organizmów społecznych.

Europejskie wspólnoty gospodarcze, tzn. Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWS), Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), zwana również Wspólnym Rynkiem, oraz Europejska Wspólnota Atomowa (Euratom) są organizmami społeczno-gospodarczymi, choć bez precedensu w historii międzynarodowych stosunków ekonomicznych. Gdyby jednak wiedzę o nich oprzeć wyłącznie na zbadaniu ich statutów, aktów prawnych wydawanych przez ich organa wykonawcze oraz rocznych sprawozdań z ich działalności — uzyskany obraz byłby niepełny. Brakłoby w nim danych na temat powstających w łonie wspólnot konfliktów między różnymi jej elementami i przeciwieństw interesów, danych o sile ich występowania oraz sposobach i skuteczności ich likwidowania. Otóż informacji na ten temat dostarczyć może instytucja powołana do rozstrzygania sporów i likwidowania spięć powstałych wewnątrz wspólnot, tzn. ich Trybunał Sprawiedliwości.

Zadaniem niniejszego artykułu jest ukazanie tych rysów europejskich wspólnot gospodarczych, które wyłaniają się z konfliktów w ich łonie i które znalazły odbicie w orzeczeniach Trybunału Sprawiedliwości. Zgromadzona w nich argumentacja stron sporów, jak i dołączone do nich opinie rzecznika generalnego mówią o wielu zagadnieniach, nie ujmowanych w oficjalnych sprawozdaniach. Materiał źródłowy, który zamierzam omówić, obejmuje 11 tomów (ponad 8700 ss.) orzeczeń Trybunału wydanych w przeciągu 12 lat, tzn. od r. 1954, kiedy rozpoczął on swoją działalność, do r. 1965¹. (W okresie tym Trybunał wydał orzeczenia w 378 sprawach², z których 84 stanowiły spory

¹ Całe opracowanie opieram na francuskim wydaniu orzeczeń: *Recueil de la jurisprudence de la Cour de Justice des Communautés européennes*. Luxembourg. W przypisach źródło to będę oznaczał skrótem *R.*

² Ani ilość spraw załatwionych przez Trybunał, ani ilość odwołań przedstawionych mu do rozstrzygnięcia, nie pokrywa się z ilością wydanych przezeń orzeczeń, ponieważ w wielu wypadkach, gdy przedmioty kilku pozwów były jednakowe, Trybunał rozpatrywał je łącznie i wydawał jedno orzeczenie. We wspomnianych 378 sprawach Trybunał wydawał wyroki, decyzje prejudycjalne, opinie i zarządzenia.

ze stosunku prywatno-prawnego między funkcjonariuszami wspólnot a ich organami. Te ostatnie wyłączę z analizy i ograniczę się do orzeczeń w 294 sprawach, które rzucają światło na funkcjonowanie wspólnot jako organizmów publiczno-prawnych. Kolejno omówię liczebność sporów, strony biorące w nich udział, przedmioty sporów i wydane wyroki. Wnioski końcowe dotyczyć będą roli Trybunału Sprawiedliwości, polityki władz wykonawczych oraz przeciwnieństw istniejących w łonie wspólnot.

Ponieważ cały artykuł opiera się na materiale będącym dziełem Trybunału Sprawiedliwości, właściwą analizę sporów poprzedzę krótką informacją o samym Trybunale.

I. TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI

Trybunał składa się z 7 sędziów wybieranych za wspólnym porozumieniem przez rządy państw członkowskich³ na okres 6 lat. Poza sędziami (stanowiącymi Trybunał *sensu stricto*) w skład Trybunału w znaczeniu szerszym wchodzi m.in. dwaj rzecznicy generalni⁴ oraz sekretarz. Główne zadanie rzecznika polega na dokonaniu przed zamknięciem postępowania ustnego podsumowania sprawy i przedłożeniu wniosków jej załatwienia. Do najważniejszych zaś funkcji sekretarza należy przyjmowanie, wysyłanie i przechowywanie wszelkich dokumentów⁵, sporządzanie protokołów z zeznań świadków i przesłuchań przed Trybunałem⁶, podpisywanie aktu wyroku oraz jego urzędowa publikacja⁷. Wszystkie osoby wchodzące w skład szeroko pojętego Trybunału, z wyjątkiem zastępcy sekretarza, korzystają z immunitetu sądowego⁸ i podatkowego⁹.

Kompetencje Trybunału obejmują rozpatrywanie przedstawionych mu spraw i wydawanie: 1) wyroków w sporach; 2) decyzji prejudycjalnych w sporach toczących się przed sądami państw członkowskich (jeśli rozstrzygnięcie tych sporów zawisło od zakwestionowanej ważności¹⁰ decyzji Wysokiej Władzy lub Rady Ministrów EWWS, albo od interpretacji traktatu EWG i Euratomu, bądź też od interpretacji aktów wydanych przez organa tych wspól-

³ Traktat EWWS, art. 32, al. 1. Traktat EWG, art. 167, al. 1. Traktat Euratomu, art. 139, al. 1.

⁴ Statut Trybunału EWWS, art. 13, al. 1; Statut Trybunału EWG, art. 8; Statut Trybunału Euratomu, art. 8. Odtąd źródło to będę oznaczać skrótem: S. T.

⁵ *Reguły procedury Trybunału Sprawiedliwości (Rules of Procedure of the Court of Justice)* art. 16, al. 1. Źródło to będę odtąd oznaczać skrótem: *Reguły p.*

⁶ *Reguły p.* art. 47, al. 6; art. 53, al. 1; art. 62, al. 1.

⁷ *Reguły p.* art. 68.

⁸ S. T. EWWS, art. 3, al. 1; art. 16, al. 3; S. T. EWG, art. 3; S. T. Euratomu, art. 3 oraz Protokół o immunitetach: EWG, art. 20, Euratomu, art. 20.

⁹ Protokół o immunitetach: EWWS, art. 11 (b); EWG, art. 11, al. 2 i art. 20; Euratomu, art. 12, al. 2 i art. 20.

¹⁰ Traktat EWWS, art. 41.

not¹¹, wówczas Trybunał orzeka w sprawie owej ważności względnie interpretacji); 3) opinii doradczych (np. w sprawie zgodności pewnych umów międzynarodowych EWG z jej traktatem¹² lub zgodności projektowanych zmian traktatu EWWS z jej podstawowymi celami¹³); 4) zarządzeń (np. w toku postępowania spornego przed Trybunałem).

Postępowanie przed Trybunałem dzieli się na dwa etapy: postępowanie pisemne i postępowanie ustne.

Pierwszy etap postępowania rozpoczyna się z chwilą złożenia przez powoda w Sekretariacie Trybunału skargi pisemnej wraz z odpowiednimi dokumentami. W przeciągu miesiąca od daty zawiadomienia o wniesionej skardze pozwany winien złożyć na piśmie swoją obronę¹⁴. Według traktatu EWWS, każda fizyczna lub prawna osoba, zainteresowana w sporze, może dołączyć się doń (interweniować) po stronie powoda lub pozwanego¹⁵. Pozostałe natomiast 2 traktaty odmawiają osobom prawnym lub fizycznym prawa interwencji w spory między państwami członkowskimi, między organami wspólnot lub między państwami członkowskimi a organami EWG lub Euratomu¹⁶. Z kolei przewodniczący Trybunału ustala terminy, w których powód może przedstawić swoją replikę, a potem pozwany — duplikę. Następnie wyznaczony sędzia-sprawozdawca, po zapoznaniu się z aktami sprawy, wypowiada się na temat ewentualnego wszczęcia postępowania badawczego (śledztwa). Decyzję w tej sprawie podejmuje Trybunał po wysłuchaniu opinii rzecznika generalnego¹⁷. Po zakończeniu badania, przewodniczący Trybunału wyznacza termin rozpoczęcia postępowania ustnego. Jest to drugi etap procedury.

W toku postępowania ustnego strony mogą występować jedynie poprzez swoich przedstawicieli, adwokatów lub doradców prawnych. Pytania zadają sędziowie i rzecznik generalny¹⁸. W czasie przesłuchiwania Trybunał może zarządzić wznowienie postępowania badawczego i powierzyć je jednej z Izb Trybunału lub sędziemu-sprawozdawcy¹⁹. Na zakończenie tego etapu postępowania, zastępcy stron wygłaszają przemówienia. Po przedstawieniu wniosków przez rzecznika generalnego, przewodniczący Trybunału zamyka postępowanie ustne²⁰. Obrady Trybunału przed wydaniem wyroku są tajne. Wyrok odczytuje się na jawnym posiedzeniu Trybunału.

¹¹ Traktaty: EWG, art. 177, al. 1. (a), (b), al. 3; Euratomu, art. 150, al. 1. (a), (b), al. 3. Jedynie Traktat EWWS nie nadaje Trybunałowi wyraźnego prawa interpretacji traktatu; można je jednak wydedukować z art. 31.

¹² Traktat EWG, art. 228, al. 2.

¹³ Traktat EWWS, art. 95, al. 4.

¹⁴ *Reguły p.* art. 40, al. 1.

¹⁵ Traktat EWWS, art. 34, al. 1.

¹⁶ Traktaty: EWG, art. 37, al. 1 i 2; Euratomu, art. 38, al. 1 i 2.

¹⁷ *Reguły p.*, art. 44, al. 1.1.

¹⁸ *Reguły p.*, art. 58, 57, al. 1 i 2.

¹⁹ *Reguły p.*, art. 60.

²⁰ *Reguły p.*, art. 59, al. 2.

Jednak ani ogłoszenie, ani wykonanie wyroków nie kładzie kresu ich roli. Stanowią one bowiem bogaty materiał historyczny, umożliwiający wgląd w wewnętrzne konflikty wspólnot. Ich omówienie zaczne od przedstawienia liczebności sporów.

II. LICZEBNOŚĆ SPORÓW

Zestawienie powyższe dostarcza szeregu informacji.

TABELA 1

Spory przedstawione do rozstrzygnięcia Trybunałowi w latach 1954—1965

Spory powstałe w ramach:	EWWS	EWG	Euratomu	Razem
1954	9	—	—	9
1955	3	—	—	3
1956	4	—	—	4
1957	12	—	—	12
1958	37	—	—	37
1959	36	—	—	36
1960	21	—	—	21
1961	15	3	—	18
1962	12	17	—	29
1963	44	12	—	56
1964	9	10	—	19
1965 ²¹⁾	2	3	—	5
Razem:	204	45	—	249

Przede wszystkim rzuca się w oczy zupełny brak sporów w łonie Euratomu. Jedyne sprawy Euratomu, które znalazły się przed Trybunałem, były sprawy przedstawione w 15 pozwach, wniesionych w latach 1963 i 1964 przez funkcjonariuszy Euratomu przeciwko jego organom z tytułów prywatno-prawnych²². Ponieważ tego rodzaju spory wyłączyłem na wstępie z niniejszego artykułu, nie zostały one uwidocznione w tabeli 1. A zatem z trzech europejskich wspólnot gospodarczych, jedynie EWWS i EWG były terenem konfliktów rozstrzyganych przez Trybunał i będących przedmiotem mojego opracowania.

Po wtóre, w zbadanym okresie ilość sporów w EWWS (204) znacznie góruje nad ilością sporów w EWG (45). Jest to zupełnie zrozumiałe wobec faktu, że EWG została utworzona dopiero w 1957 r., zaś EWWS już w 1951 r. Niemniej jednak młodszość EWG nie jest jedyną przyczyną tego zjawiska. Jeśli się bowiem weźmie pod uwagę porównywalne okresy ośmiu lat od daty wejścia w życie traktatów obu wspólnot, tzn. dla EWWS okres od 1952 r.

²¹ Dane za rok 1965 obejmują tylko te spory, które zostały przez Trybunał rozstrzygnięte w tymże samym roku, w którym zostały mu przedstawione.

²² Były to sprawy nr: 69—63; 87—63; 93—63 (R., t. X.) i sprawy: 68, 83, 19, 65—63; 28, 11, 43, 27, 30—63 i od 50 do 54—63 oraz 57—63 (R. t. XI).

do 1959 r., zaś dla EWG od 1958 r. do 1965 r., to okaże się, że i tu ilość sporów w EWWS jest wyższa (więcej niż dwukrotnie) (101) od ilości sporów w EWG (45). Poza tym znamienne jest, że po uprawomocnieniu się odpowiednich traktatów, w EWWS już w drugim roku powstało 9 sporów, podczas gdy w EWG dopiero w 3 roku 3 spory. Wszystko to przemawia za tezą, wysuniętą przez rzecznika generalnego Trybunału, że stosunkowo trudne położenie przedsiębiorstw, które weszły w skład EWWS, wynika stąd, że integracja w ramach tej wspólnoty jest tylko częściowa, nie obejmuje całości życia gospodarczego²³. Stąd przedsiębiorstwa wchodzące do EWWS musiały ponosić znaczne ciężary na rzecz instytucji utworzonych przez władze wspólnoty, z których korzyści czerpały także i przedsiębiorstwa pozostające poza wspólnotą, a wolne od świadczeń na jej rzecz i dlatego znajdujące się we względnie dogodniejszej sytuacji konkurencyjnej. Dlatego też ilość sporów w EWWS rośnie z roku na rok, osiągając najwyższą liczbę w 1958 r. (37 sporów). Od 1960 r. zaczyna występować znaczny spadek sporów, mimo jednorazowego, wynikłego z bardzo specyficznej przyczyny²⁴, wzrostu do liczby 44 w r. 1963. Na tę tendencję spadkową wpłynęło niewątpliwie wejście w życie w 1958 r. traktatu EWG, tzn. rozszerzenie integracji na wszystkie dziedziny życia gospodarczego. Przedsiębiorstwa EWWS stały się odporniejsze na sytuacje konfliktowe i nie każda kolizja interesów znajdowała swój wyraz w pozwie wniesionym do Trybunału.

Taka interpretacja danych tabeli 1 zbiega się z tezą, którą wysunął u nas Z. Nowak, twierdząc, że złagodzenie kryzysu węglowego lat 1958/1959 w EWWS nastąpiło w dużym stopniu wskutek powołania do życia EWG²⁵.

I po trzecie: częstotliwość sporów w badanym okresie jest różna. W EWG utrzymuje się na stosunkowo niskim poziomie. Najniższa wynosiła 3, najwyższa 17. Natomiast w EWWS rozpiętość ta jest większa, mieści się w granicach od 2 do 44 sporów rocznie.

Częstotliwość sporów w EWWS wskazuje tylko na następującą prawidłowość: duże ich nasilenie w jednym roku, wykraczające znacznie ponad przeciętną, jest wynikiem ingerencji Wysokiej Władzy, organu wykonawczego EWWS, w pewne określone dziedziny życia gospodarczego. Okazuje się bowiem, że w trzech latach, mających najwyższą ilość sporów w EWWS, tzn. w r. 1958 (37 sporów), 1959 (36 sporów) i 1963 (44 spory), działalność Wysokiej Władzy, ingerująca w życie gospodarcze tej wspólnoty, przejawiała się głów-

²³ R. t. V, s. 498.

²⁴ Wzrost liczby sporów w 1963 r. łączył się z likwidacją w EWWS systemu wyrównywania cen złomu importowanego z cenami złomu wewnątrz wspólnoty. W związku z tym bowiem Wysoka Władza przeprowadzała końcowe obliczenia świadczeń przedsiębiorstw z tytułu udziału w tym systemie i wydawała odpowiednie decyzje. Odwołania od tych decyzji stanowią ponad 70% sporów w 1963 r. w EWWS.

²⁵ Z. Nowak, *Europejska Wspólnota Węgla i Stali jako forma integracji gospodarczej Europy zachodniej*. „Przegląd Zachodni” nr 6/1962, s. 278.

nie w 3 dziedzinach: a) zatwierdzania porozumień kartelowych, b) zawieszania, znoszenia lub modyfikowania taryf transportowych oraz c) cen na złom żelaza i stali. W tej ostatniej dziedzinie aktywność Wysokiej Władzy była największa. Celem utrzymania cen złomu, pochodzącego z krajów wspólnoty, na poziomie cen zagranicznych został utworzony cały system wyrównawczy cen (omówię go dokładnie w rozdziale IV, traktującym o przedmiotach sporów), wyposażony we własne instytucje i fundusz pochodzący z opłat przedsiębiorstw.

Otóż pozwy wniesione do Trybunału wyłącznie z powodu interwencji Wysokiej Władzy w powyższe trzy dziedziny stanowiły w r. 1958 — 100%, w r. 1959 — 88%, zaś w 1963 — 75% ogółu pozwów wniesionych w EWWS do Trybunału w odpowiednich latach²⁶. Cyfry powyższe dowodzą przede wszystkim słabnącego uczulenia i malejącej siły reakcji członków EWWS na ingerencję Wysokiej Władzy w pewne dziedziny gospodarcze, poza tym zaś potwierdzają wnioski rozwinięte w punkcie drugim: malejący, choć jeszcze duży odsetek sporów dotyczących wspomnianych 3 kierunków działalności Wysokiej Władzy przemawia za coraz lepszą adaptacją przedsiębiorstw do warunków stworzonych przez wspólny rynek. Przyczyniło się do niej rozszerzenie integracji drogą utworzenia EWG.

Reasumując, dane o liczebności sporów wskazują na to, że terenem konfliktów były jedynie EWWS i EWG, że dynamika wzrostu sporów była wyższa w EWWS niż w EWG, że w EWWS zaczęła ona maleć po utworzeniu EWG i że najwyższa częstotliwość sporów w EWWS związana była z ingerencją Wysokiej Władzy w dziedzinie porozumień gospodarczych, taryf transportowych oraz cen złomu żelaza i stali.

III. STRONY SPORÓW

Pierwsza kolumna ilustruje ilość wypadków, w których Wysoka Władza EWWS, Komisja i Rada EWG, państwa członkowskie, przedsiębiorstwa wytwórcze i ich związki oraz odbiorcy i ich związki występowały przed Trybunałem w roli powodów lub interwenientów po stronie powoda²⁷. Okazuje się, że prym wiodły tu przedsiębiorstwa i ich związki, których udział w ogólnej liczbie powództw i interwencji po stronie powodów wynosił 82% (196 powództw). Kolejne miejsce zajmowały rządy państw członkowskich z udziałem

²⁶ W 1959 r. były to sprawy nr: 16, 17, 18—59; 36, 37, 38—59; 40—59; 20, 25—59; 14—59; 23—59; 15, 29—59; od 4 do 13—59; 42, 49—59 (bis); 33—59, 46, 47—59; zaś w 1963 r. sprawy nr: 67—63; 66—63; 23, 24, 52—63; 28—63; 53, 54—63; 14—63; od 55 do 59—63; od 61 do 63—63; 108—63; 11—63; 29, 31, 36, 39—63; od 40 do 47—63; 50, 51—63.

²⁷ Ponieważ w tabeli 2 potraktowałem interwencje po stronie powoda i pozwanego na równi z powództwami, ogólna ilość powództw z tej tabeli nie pokrywa się z ogólną ilością spraw w tabeli 1; w jednej bowiem i tej samej sprawie wnoszono niekiedy obok powództwa kilka interwencji.

14⁰/₀ (33 powództw lub interwencji), Komisja EWG wraz z Radą EWG z udziałem ok. 2,5⁰/₀ każda (6 powództw) i odbiorcy, wraz z ich związkami, z udziałem 1⁰/₀ (4 powództwa i interwencje). Charakterystyczne, że Wysoka Władza EWWS nie wniosła przeciw nikomu żadnego powództwa. Wśród przedsiębiorstw pierwsze trzy miejsca zajęły przedsiębiorstwa włoskie (68 powództw), niemieckie (53 powództwa) i francuskie (52 powództwa), zaś wśród rządów państw członkowskich i instytucji państwowych największą ilość powództw i interwencji wniósł rząd NRF (22); inne rządy nie więcej niż cztery.

TABELA 2

*Powodowie i pozwani oraz interwenienci po ich stronie występujący przed Trybunałem w latach 1954—1965*²⁸

	Powodowie i interwenienci	Pozwani i interwenienci	Razem
Wysoka Władza EWWS	—	213	213
Komisja EWG	6	13	19
Rada EWG	—	6	6
Rządy państw i instytucje państw.:			
Francja	2	—	2
NRF	22	2	24
Włochy	4	2	6
Belgia	2	2	4
Holandia	3	—	3
Luksemburg	—	4	4
Razem:	33	10	44
Przedsiębiorstwa węgla i stali oraz ich związki:			
Francja	52	4	56
NRF	53	—	53
Włochy	68	2	70
Belgia	12	2	14
Holandia	9	4	13
Luksemburg	2	—	2
Razem:	196	12	208
Odbiorcy i ich związki ²⁹			
Francja	1	—	1
NRF	—	—	—
Włochy	—	—	—
Belgia	—	—	—
Holandia	1	—	1
Luksemburg	2	—	2
Razem:	4	—	4
Razem:	239	254	

Druga kolumna tabeli 2 przedstawia ilość wypadków, w którym te same podmioty występowały przed Trybunałem jako pozwani lub interwenienci

²⁸ Dane za rok 1965 obejmują tylko te sprawy, które zostały rozstrzygnięte przez Trybunał w tymże samym roku.

²⁹ Wchodzą tu dystrybutorzy i konsumenci węgla i stali.

po ich stronie. Tu uderza przede wszystkim fakt, że niemal wszystkie powództwa skierowane były przeciw wykonawczym organom EWWS i EWG: 83% przeciw Wysokiej Władzy (213 powództw i interwencji), 5% przeciw Komisji (13) i 2% (6) przeciw Radzie EWG. Reszta powództw i interwencji skierowana była przeciw przedsiębiorstwom wytwórczym i ich związkom (12 powództw, tj. ok. 5%), rządowi państw członkowskich oraz instytucjom państwowym (10 powództw, tj. ok. 5%). Spośród przedsiębiorstw najczęściej powództw otrzymały przedsiębiorstwa francuskie, natomiast przedsiębiorstwa NRF, które wniosły najczęściej pozwów, same nie zostały zaatakowane.

Ogólnie biorąc, dane tabeli 2 sugerują następujące wnioski:

1. Bardzo niski odsetek pozwów wniesionych przeciw rządowi państw członkowskich oraz przeciw przedsiębiorstwom i ich związkom wskazuje na to, że cały ciężar sporów nie spoczął na stosunkach wewnętrznych między podmiotami wspólnot, ale na terenie stosunków między podmiotami wspólnot a ich organami. Konflikty między podmiotami wspólnot zrodziły zaledwie ok. 10%, zaś konflikty między podmiotami wspólnot a ich organami aż 90% ogółu pozwów.

2. Spośród podmiotów wspólnot największą ilość pozwów wniosły przedsiębiorstwa oraz rządy Włoch i NRF (razem 61%), co wskazywałoby na to, że największe trudności adaptacyjne miały Włochy i NRF.

IV. GŁÓWNE PRZEDMIOTY SPORÓW

Przedmioty sporów, przedstawione Trybunałowi do rozstrzygnięcia, można, najogólniej biorąc, podzielić na 6 grup: 1) ceny, 2) porozumienia zawierane między przedsiębiorstwami, 3) transport, 4) finansowe i administracyjne uprawnienia Wysokiej Władzy, 5) naruszenie ustalonych zasad obrotu towarów, 6) subwencje państwowe.

1. C e n y

Spory, których przedmiotem były ceny, dotyczyły: 1.1) obowiązku ogłaszania przez przedsiębiorstwa cenników i respektowania ich; 1.2) cen ustalanych przez państwo lub organa wspólnot oraz 1.3) systemu wyrównawczego cen złomu importowanego.

1.1. Do czasu utworzenia w ramach EWWS wspólnego rynku stali, tzn. do 1 maja 1953 r., ceny stali były niemal całkowicie ustalone przez kartele lub specjalne umowy dotyczące cen. Po 1 maja 1953 r., ponieważ i kartele i umowy o ustalaniu cen utraciły w zasadzie swą ważność i podstawę istnienia, producenci stali wyzyskali możliwość swobodnego ustalania cen i wobec rosnącej konkurencji zaczęli sprzedawać stal po cenach niższych od wykazywanych w cennikach. Wysoka Władza EWWS zakazała tych praktyk (decyzja 30—53) i zarządziła ogłaszanie cen i przedstawianie ich sobie co najmniej na 5 dni przed ich wejściem w życie (decyzja 31—53). Wojna kore-

ańska wywołała boom w produkcji stali, a w konsekwencji dalszy spadek jej cen i zaostrzenie się walki konkurencyjnej w przemyśle stali. Przejawiała się ona i w tym, że przedsiębiorcy nadal nie stosowali się do swych cenników i celem pozyskania odbiorców zawierali transakcje po cenach niższych od ogłaszanych. Wobec tego Wysoka Władza poszła na kompromis i nie chcąc, w trosce o przyszłość wspólnoty, tworzyć takich przepisów, które byłyby łamane, wydała 3 decyzje (1—54, 2—54, 3—54) zezwalające na to, by ceny w transakcjach sprzedaży odchyły się nie więcej niż 2,5% od cen ogłaszanych w cennikach. Przedsiębiorstwo nie przekraczające tej granicy nie miało obowiązku ogłaszania odchyłań od cennika, pod warunkiem jednak, by owe odchylenia były stosowane do wszystkich porównywalnych transakcji, tzn. by nie stanowiły dyskryminacji jednych kontrahentów wobec innych. Otóż owe 3 decyzje (1, 2, 3—54) stały się przedmiotem 4 pierwszych odwołań wniesionych do Trybunału³⁰, który stanął na stanowisku, że zaskarżone decyzje Wysokiej Władzy dopuszczają dyskryminację pewnych przedsiębiorstw, że żadne odchylenia od cenników nie są przez traktat EWWS dozwolone, że zatem zaatakowane decyzje są z tym traktatem sprzeczne. Wobec powyższego dokonał ich anulowania³¹.

Obowiązku przedstawiania Wysokiej Władzy cenników dotyczyła również sprawa 8—56. Włoski producent stali nie dopełnił tego obowiązku, za co został ukarany przez Wysoką Władzę grzywną 800 000 lirów. Odwołanie od tej decyzji zostało przez Trybunał odrzucone wobec udowodnionego przekroczenia przepisów odnoszących się do jawności cen i warunków sprzedaży³².

Naruszenie zaś przez przedsiębiorstwa własnych cenników było przedmiotem dwóch sporów³³. W obu wypadkach Wysoka Władza, stwierdziwszy przez swoje organa kontroli, że pewne włoskie przedsiębiorstwa stali pobierały w wielu transakcjach ceny wyższe³⁴ lub niższe³⁵ (pod postacią rabatów) od cen wykazywanych w cennikach, nałożyła na jedno przedsiębiorstwo karę 2 500 000 lirów, na drugie 8 000 000 lirów. Odwołania od tych decyzji zostały przez Trybunał odrzucone, a nałożone kary utrzymane w mocy.

Jest rzeczą charakterystyczną, że we wszystkich sporach, za wyjątkiem jednego, jedną ze stron sporu był albo rząd włoski, albo włoskie przedsiębiorstwa stali. Można to wyjaśnić słabą pozycją konkurencyjną, którą zajmował włoski przemysł stali w momencie utworzenia EWWS (konwencja o warunkach przejściowych dołączona do traktatu EWWS zezwalała z tego powodu nawet na czasowe zawieszenie wolnej konkurencji na włoskim rynku stali). W 1958 r. sytuację jego pogorszył jeszcze bardziej trwały stan rozstroju i braku dyscypliny panujący w sektorze stali. Dołączyło się do tego niełojalne

³⁰ Były to sprawy: 1—54, 2—54; 3—54, 4—54 (R., t. 1).

³¹ R., I, s. I, s. 9, 75.

³² R., t. III, s. 193.

³³ 1—59 i 16—61.

³⁴ W sprawie nr 1—59 (R. t. V).

³⁵ W sprawie nr 16—61 (R. t. VIII).

zachowanie się w sprawach konkurencji pewnych przedsiębiorstw, które wymknęły się spod kontroli władz EWWS³⁶. Wszystko to zwiększyło uczulenie włoskiego przemysłu stali na punkcie cen.

1.2. Jedyne spór, powstały wskutek ustalania cen przez państwo, był razem jednym z dwóch sporów o ceny, wynikłych w łonie EWG. Trzy niemieckie przedsiębiorstwa transportu rzeczno, prowadzące również działalność przeładunkową i składową dla Niemiec i zagranicy³⁷, zarzuciły rządowi NRF, że ustalone przezeń ceny zboża w rejonie portowym są zbyt niskie. Wskutek tego, naturalny prąd dostaw nie kierował się do centrów czysto portowych, a do stref pod względem zbożowym deficytowych, gdzie ceny były względnie wyższe. Ponieważ Komisja EWG nie interweniowała w tej sprawie u rządu NRF, wspomniane przedsiębiorstwa zaskarżyły ją z tego powodu do Trybunału Sprawiedliwości.

Również działalność Wysokiej Władzy w zakresie cen stała się przedmiotem tylko jednego sporu w łonie EWWS. W związku z zaczynającym się *boomem* w przemyśle stali i wzrostem popytu na węgiel Wysoka Władza ustaliła (decyzją nr 6—53 z 3 marca 1953) ceny maksymalne dla sprzedaży węgla we wszystkich zagłębiach wspólnoty na okres do 31 marca 1954 r., zaś 20 marca 1954 r., wobec rosnących zapasów węgla na hałdach, zniosła trzema decyzjami (18, 19, 20—54) limity cen średnich dla poszczególnych rodzajów węgla oraz ceny maksymalne dla wszystkich zagłębi z wyjątkiem trzech: Ruhry, Północnego i Pas-de-Calais. Utrzymanie tego wyjątku było uzasadnione tym, że ze względu na wielkość wydobycia węgla zagłębia te decydowałyby o cenach w całej wspólnocie, co byłoby sprzeczne z przyjętą przez traktat EWWS ochroną wolnej konkurencji. Rząd holenderski wystąpił przed Trybunałem z odwołaniem³⁸ od powyższej decyzji, domagając się jej anulowania. Trybunał uznał, że możliwość wyżki cen uzasadniała decyzję Wysokiej Władzy i odwołanie odrzucił³⁹.

Natomiast reglamentacja cen przez Komisję EWG wywołała spór, który toczył się przed niemieckim Trybunałem Skarbowym (*Finanzgericht*) między importerem zboża z Bremy a instytucją państwową powołaną do wymierzania i pobierania podatku od importowanego zboża w zależności od jego ceny ustalonej przez Komisję⁴⁰. Spór ten trafił przed Trybunał Sprawiedliwości

³⁶ R. t. VIII, ss. 564, 565.

³⁷ *Rhenania Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft mbH* (Manheim); *Rhems, Gesellschaft für Schiffahrt, Spedition u. Lagerei mbH* (Frankfurt a.M.); *Westfaelische Transport-Aktiengesellschaft* (Dortmund) w sprawie 103—63 (R. t. X).

³⁸ Sprawa nr 6—54 (R. t. I, s. 203).

³⁹ Inna ingerencja Wysokiej Władzy w dziedzinę cen w 1955 r. (decyzja 22—55 z 26 V 55), tym razem obniżająca je, stała się przyczyną konfliktu między Wysoką Władzą a kopalniami belgijskimi, ale przyczyną uboczną, gdyż przyczynę główną stanowił problem subwencji państwowych (zob. sprawy 8—55, R. t. II, s. 201 i 9—55, R. t. II, s. 325).

⁴⁰ Firma *C. Schwarze, Brema v. Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, Frankfurt a.M. (sprawa nr 16—65) R. t. XI, s. 1082.

tylko dlatego, że Trybunał Skarbowy zwrócił się do niego o wydanie decyzji prejudycjalnej orzekającej, czy ustalona przez Komisję cena zboża była decyzją legalną i ważną. Trybunał dał odpowiedź pozytywną.

1.3. Najlichniesze jednak spory powstały w związku z systemem wyrównywania cen złomu importowanego. Stanowiły one 92% (119) pozwów, których przedmiotem były ceny i 48% (ogółu 249) pozwów wniesionych w różnych sprawach do Trybunału.

Fakt ten uzasadnia głębszą analizę systemu wyrównawczego. Geneza jego tkwiła w niedostatecznej podaży złomu potrzebnego do produkcji stali, a używanego wewnątrz wspólnoty w małej ilości z odpadów towarzyszących produkcji stali i głównie ze starych wyrobów żelaznych czy stalowych. Ponieważ restrykcje eksportowe w krajach trzecich zmniejszyły ilość złomu, który mógłby być importowany przez EWWS, powstała obawa, że wobec odpowiednio wysokich cen złomu na rynku światowym, podniosą się jego ceny również w krajach wspólnoty⁴¹.

Wobec takiej sytuacji, na propozycję Wysokiej Władzy, 6 stalowni używających złomu założyło w 1953 r. stowarzyszenie dla wspólnego importu złomu z krajów trzecich. W ten sposób zakupiony złom był sprzedawany na rynku wewnętrznym po średnich cenach przyjętych we wspólnocie, różnica zaś między ceną importową a wewnętrzną była pokrywana z podatku nakładanego na wszystkich konsumentów złomu w wysokości zależnej od ogólnej sumy zakupionego przez nich złomu oraz od rozpiętości między cenami importowymi a wewnętrznymi⁴². Celem usprawnienia tego systemu zostały powołane do życia 24 kwietnia 1953 r.⁴³ dwie organizacje z siedzibą w Brukseli. Jedną z nich, *Caisse de péréquation des ferrailles importées (Kasa)*, była organem wykonawczym systemu wyrównawczego. Druga, *Office commun des consommateurs de ferraille (Urząd)*, będąca obok *Kasy* drugim źródłem poznania sytuacji rynkowej, prowadziła zbiorowe negocjacje z krajami trzecimi celem zakupu złomu.

System powyższy, zatwierdzony przez Wysoką Władzę (decyzją nr 33—53), wykazał poważne braki, z których najważniejszym była zasada dobrowolności uczestnictwa. Konsumenci złomu, którzy nie byli członkami żadnej z organizacji wyrównawczych i nie ponosili z tego tytułu żadnych ciężarów, korzystali jednak z możliwości nabywania złomu po względnie niskiej cenie wewnętrznej, a więc znajdowali się w korzystniejszej sytuacji konkurencyjnej. Z tego powodu dobrowolny system wyrównawczy przestał istnieć w początkach 1954 r., a miejsce jego zajął system obowiązkowy, wprowadzony

⁴¹ Tak też się stało na krótko w 1953 r. w Belgii i Luksemburgu, gdzie ceny złomu osiągnęły poziom światowy. We Włoszech natomiast monopol utrzymywał ceny złomu poniżej cen światowych (zob. J. E. Mesade, H. H. Liesner, S. J. Wells, *Case Studies in European Economic Union*. London 1962, s. 270).

⁴² W latach 1954—1959 podatek ten zmieniał się rosnąc od 0,75\$ do 13\$ od tony (*R. t. VII*, s. 329).

⁴³ *R. t. IV*, s. 308.

przez Wysoką Władzę decyzją z 26 marca 1954 r. (nr 22—54). Nowy mechanizm wyrównawczy opierał się na zasadach i organizacjach dawnego mechanizmu dobrowolnego, uległ jednak szeregowi modyfikacji i uzupełnień, wprowadzanych przez decyzje Wysokiej Władzy w latach 1955—1957⁴⁴. Przestał on funkcjonować 1 grudnia 1958 r. Od tego momentu rynek złomu pozostawał zupełnie wolny i nie kontrolowany.

Częstotliwość sporów związanych z tym systemem przedstawia tabela 3.

TABELA 3
Ilość pozwów wniesionych

1956	2
1957	8
1958	5
1959	19
1960	13
1961	14
1962	12
1963	39
1964	5
1965	2 ⁴⁵

Razem: 119

Charakterystyczne, że dopiero w trzecim roku funkcjonowania obowiązkowego systemu wyrównawczego, tj. w 1956 r., pojawiają się pierwsze skargi z nim związane. Największe nasilenie pozwów przypada na lata 1959—1961, kiedy to system wyrównawczy już nie istniał. Tłumaczy się to tym, że w trakcie funkcjonowania systemu, konsumenci złomu wpłacali jedynie prowizorycznie obliczone kwoty podatkowe. Ostateczne natomiast rozliczenie nastąpiło dopiero po zlikwidowaniu systemu i rozłożone zostało na kilka lat. Definitywne zamknięcie rachunków przewidywane było przez Wysoką Władzę na rok 1962⁴⁶, ale termin ten został przesunięty na 1963 r. Stąd w tym roku daje się zaobserwować wzrost liczby pozwów złożonych w Trybunale przez przedsiębiorstwa, które otrzymały rozliczenia z tytułu uczestnictwa w systemie wyrównawczym i uważały się za pokrzywdzone. Jak się jednak okazało i te rozliczenia nie były jeszcze ostateczne; nawet w 1965 r. Wysoka Władza nie ukończyła definitywnie postępowania w tym zakresie⁴⁷.

Pozwy należące do tej grupy dotyczyły następujących spraw:

a) Zasady obliczania podatku nakładanego na konsumentów złomu. Do pierwszych konfliktów na tym tle doszło w 1956 r., kiedy to dwa przedsiębiorstwa włoskie⁴⁸ uznały, że przelanie przez Wysoką Władzę na brukselskie organa systemu wyrównawczego (*Kasę i Urząd*) szerokich uprawnień do usta-

⁴⁴ Były to decyzje nr: 2—55, 14—55, 26—55, 3—56, 10—56, 2—57, 21—60, 7—61.

⁴⁵ Dane za r. 1965 obejmują jedynie te pozwy, które wniesione i rozstrzygnięte były w tym samym roku.

⁴⁶ R. t. VIII, s. 766.

⁴⁷ Zob. sprawy nr 9, 25—64 (R. t. XI), 3—65, 4—65 (R. t. XI).

⁴⁸ *Meroni and Co* (Milano) i *Meroni and Co* (Erba, Come).

lania wysokości opłat wyrównawczych i dysponowania zebranyą tą drogą funduszem stanowi naruszenie traktatu EWWS. Gdy więc otrzymały one nakazy płatnicze w formie decyzji Wysokiej Władzy, wniosły od nich odwołania⁴⁹, które Trybunał uznał za uzasadnione⁵⁰.

System wyrównawczy uderzył pośrednio również w producentów żelaza lanego. Utrzymując bowiem ceny złomu wewnątrz wspólnoty na poziomie cen światowych, wpłynął on na to, że producenci stali chętniej używali do jej wyrobu złomu niż żelaza lanego. Wywołało to spór między francuskim producentem tego żelaza *Compagnie des Hauts Fournaux de Glasse* a Wysoką Władzą⁵¹. Przedsiębiorstwo to przestało uiszczać opłaty wyrównawcze i żądało wyłączenia go z systemu wyrównawczego z tej racji, że nie używa złomu importowanego. Trybunał stanął jednak po stronie Wysokiej Władzy i oddalił odwołanie francuskiego producenta.

Szczególnie dużo odwołań od obliczeń opłat wyrównawczych wynikało z niedoskonałości samego systemu kompensacyjnego. Odwołania te są najpełniejszą ilustracją jego wad: poziom opłat wzrastał w sposób nie dający się przez przedsiębiorstwa przewidzieć; wzrost ten wynosił w latach 1954—1959 aż 1 600% (od 0,75\$ do 13\$ od tony)⁵²; stawki opłat były kilkakrotnie modyfikowane i na nowo ustalane, lecz zawsze prowizorycznie⁵³, tak że np. w r. 1951 nie znano jeszcze definitywnej stawki dla 1954 r.⁵⁴; Wysoka Władza nie dość szybko komunikowała przedsiębiorstwom prowizoryczne kwoty opłat wyrównawczych itd. Wszystko to powodowało, że przedsiębiorstwa nie mogły w swej kalkulacji cen uwzględniać kosztów systemu wyrównawczego. Poniesione z tego powodu straty stały się przyczyną 8 pozwów o odszkodowanie wniesionych w latach 1960 i 1961 przeciw Wysokiej Władzy⁵⁵. Orzeczenia Trybunału informują, że jeszcze w 1964 r. EWWS była widownią sporu między niemieckim przedsiębiorstwem stali a Wysoką Władzą na temat kursów przeliczeniowych jednostki obrachunkowej (EPU) na waluty krajowe, w których uiszczane były opłaty wyrównawcze⁵⁶; kolizje wywoływały również odsetki zwłoki, obliczane wstecz wedle nowej metody ustalonej dopiero w r. 1961 (decyzja nr 7—61) i 1963 (decyzja nr 7—63)⁵⁷.

⁴⁹ Sprawy nr 9—56 i 10—56 (R. t. IV, s. 11, 53).

⁵⁰ W następstwie wyroków Trybunału w tych dwóch sprawach Wysoka Władza jednym pociągnięciem pióra (decyzje 1, 16—58) pozbawiła brukselskie organa systemu wyrównawczego wszelkiej władzy dyskrecjonalnej, zachowując jedynie ich funkcje czysto wykonawcze. (R. t. VII, s. 619). Decyzją 13—58 przejęła ona kierownictwo całym systemem wyrównawczym.

⁵¹ Sprawa nr 15—57 (R. t. IV).

⁵² R. t. VII, s. 329.

⁵³ Sprawy nr 53, 54—63; 23, 24, 52—63; (R. t. IX); od 55 do 59—63; od 61 do 63—63 (R. t. X).

⁵⁴ R. t. VII, s. 329.

⁵⁵ Sprawy nr 14, 16, 17, 20, 24, 26, 27—60; 1—61 (R. t. VII).

⁵⁶ Sprawa nr 37—64 (R. t. XI, s. 894).

⁵⁷ Sprawy nr 37—64 (R. t. XI, s. 894); 39—64 (R. t. XI, s. 938).

Spory o obliczenia wynikały nie tylko z wad samego systemu wyrównawczego, ale i z błędów w obliczeniach popełnianych przez Wysoką Władzę⁵⁸, z braku odpowiedniego nadzoru z jej strony nad funkcjonowaniem mechanizmu wyrównawczego⁵⁹, jak i z opieszałości przedsiębiorstw, które np. nie dostarczywszy Wysokiej Władzy wystarczających danych o zużyciu złomu, narażały się na to, że organ ten ustali je z urzędu na podstawie zużytej przez przedsiębiorstwo energii elektrycznej. Stosowano przy tym stale kwestionowane współczynniki: 900 Kwh na wytop 1000 kg stali i 1080 kg złomu na wytop 1 t stali⁶⁰.

Bywały i takie spory, które wynikały z machinacji przedsiębiorstw stali, zmierzających do wyłączenia zużywanego przez nie złomu spod opłat wyrównawczych⁶¹.

b) Problem tzw. złomu grupowego.

Sporo kłopotów przyczynił władzom EWWS i stalowniom wspólnoty problem złomu grupowego. Ponieważ złom, pochodzący z odpadów własnych przedsiębiorstwa, nie podlegał opłatom wyrównawczym, powstało pytanie, czy złom otrzymywany przez stalownię z odpadów powstałych w przedsiębiorstwie (np. samochodowym), będącym głównym odbiorcą jej produktów, należy również traktować jako złom własny, jeśli oba przedsiębiorstwa stanowią jedną grupę, tzn. jeśli są połączone umową o kooperacji, jeśli złom jest dostarczany na zasadach wymiany i wzajemnych rozliczeń, a nie drogą kupna-sprzedaży, jeśli niekiedy jedno przedsiębiorstwo grupy jest właścicielem dużego pakietu akcji drugiego przedsiębiorstwa, oba mają wspólny zarząd (administrację), a czasem nawet są zintegrowane lokalnie itp. Czy za złom własny należy uznać złom krążący w grupie przedsiębiorstw, stanowiących koncern lub *holding*?

Zainteresowane przedsiębiorstwa⁶² stały na stanowisku, że złom grupowy stanowi odpady własne i wskutek tego nie wchodzi do złomu, od którego pobierane są opłaty wyrównawcze. Wysoka Władza początkowo opierała się na kryterium integracji lokalnej: złom krążący w grupie przedsiębiorstw scalonych na pewnym ograniczonym terytorium uważany był przez nią za odpady własne. Natomiast Trybunał Sprawiedliwości był zdania odmiennego: złom może być tylko wówczas uznany za odpady własne, gdy pochodzi z przedsiębiorstwa należącego do tej samej firmy, tzn. mającego z nią jedną osobowość prawną. Złom zaś krążący w grupie przedsiębiorstw, z których każde

⁵⁸ Sprawy nr 5, 7, 8, —60 (R. t. VII).

⁵⁹ Sprawy nr 19, 21—60; 2, 3—61 (R. t. VII); 9, 25—64 (R. t. XI); 29, 31, 36 od 39 do 47, 50, 51—63 (R. t. XI, s. 1 124).

⁶⁰ Sprawy nr 18—62; od 2 do 10—63 (R. t. IX); 14—64 (R. t. XI).

⁶¹ Sprawy nr 3—65 (R. t. XI, s. 1 324); 4—65 (R. t. XI, s. 1 364).

⁶² Np. *Société nouvelle des usines de Potilieu-Acieries du Temple* (Billancourt, Seine) stanowiąca jedną grupę łącznie z *Regie nationale des usines Renault*, albo *Mannesmann A. G. Düsseldorf*, spółka macierzysta kierująca stalowniami — spółkami filialnymi, w których posiadała 95%—100% akcji (R. t. VIII, s. 684).

ma dorębną osobowość prawną, jest złomem grupowym i podlega opłatom wyrównawczym. Stanowisko to Trybunał utrzymał we wszystkich 9 sporach, których przedmiotem był problem „złomu grupowego”⁶³.

c) Złom okrętowy.

Złom pochodzący z rozbiórki okrętów wewnątrz wspólnoty traktowany był ze względu na duże koszty rozbiórki na równi ze złomem importowanym. Znaczy to, że przedsiębiorstwa handlujące nim sprzedawały go *Urzędowi* (OCCF) po cenach importowanych (wyższych od przyjętych we wspólnocie), *Urząd* zaś odprzedawał ów złom konsumentom po cenach wspólnoty, niższych od importowych. Różnica była pokrywana z opłat wyrównawczych wpłacanych przez przedsiębiorstwa używające złomu. Aby złom okrętowy mógł być uznany za *quasi*-importowany, dostawca jego musiał przedłożyć certyfikat pochodzenia, wydany przez ministerstwo gospodarki odpowiedniego kraju. Otóż van der Grift, szef wydziału stali w holenderskim Ministerstwie Gospodarki, wystawiał fałszywe certyfikaty stwierdzające pochodzenie złomu nieokrętowego z rozbiórki okrętów. Złom ten był sprzedawany po wyższych cenach importowych do 1957 r., kiedy to cała afera została odkryta przez holenderskiego kupca, Wormsa. Okazało się, że z 13 018 270 t złomu importowanego lub *quasi*-importowanego około 229 898 t⁶⁴ zostało dopuszczonych do systemu wyrównawczego nielegalnie, co wyrządziło jego uczestnikom szkodę na sumę 646 200 \$⁶⁵. W związku z tym do Trybunału wpłynęło 17 pozwów przeciwko Wysokiej Władzy⁶⁶. We wszystkich jednak wypadkach, w których powodowie domagali się odszkodowania od Wysokiej Władzy, Trybunał (nawet niekiedy wbrew opinii rzecznika generalnego)⁶⁷ powództwa oddalał, uzasadniając swe stanowisko tym, że Wysoka Władza, tworząc system wyrównawczy, przyjęła odpowiedzialność jedynie w sferze politycznej i administracyjnej, a nie wzięła na siebie odpowiedzialności kontraktowej. Poszkodowanych Trybunał odsyłał na drogę skarg przeciw przedsiębiorcom-dostawcom złomu opatrzonego w fałszywe certyfikaty⁶⁸.

d) Modyfikacje systemu wyrównawczego.

Ponieważ system wyrównawczy wykazywał szereg braków, Wysoka Wła-

⁶³ Sprawy nr 32, 33—58 (R. t. V); 42, 44—59 (R. t. VII); 14, 16, 19—61; 17, 20—61 (R. t. VIII); 36—62 (R. t. IX).

⁶⁴ Zob. sprawa nr 33—59 (R. t. VIII).

⁶⁵ Np. sprawa nr 23—59 (R. t. V).

⁶⁶ Nr: 23—59 (R. t. V); od 4 do 13—59 (R. t. VI); 33—59 (R. t. VIII); 46, 47—59 (R. t. VIII); 18—60 (R. t. VIII); 9, 25—64 (R. t. XI).

⁶⁷ Np. w sprawie 33—59 (R. t. VIII).

⁶⁸ Nadużycia związane ze złomem okrętowym nie były jedynymi nadużyciami powstałymi w toku funkcjonowania systemu wyrównawczego. W sprawach 9—64 i 25—64 (R. t. XI) wymieniona została cała ich lista, obejmująca m. in.: fałszerstwa pokwitowań opłaty cła; reimport złomu wewnątrz wspólnotowego czasowo eksportowanego; fałszerstwa dokumentów drogą fotomontażu, nielegalne uzyskiwanie licencji eksportowych; dokonywanie wyrównań na podstawie konosamentów i certyfikatów pochodzenia odnoszących się do innych towarów niż złom itp.

dza wydała w latach 1954—1958 kilka decyzji zmieniających i uzupełniających jego strukturę oraz funkcjonowanie. Decyzje te wywołały 14 sporów⁶⁹.

e) Zasięg systemu wyrównawczego.

Był on przedmiotem 8 pozwów wniesionych przez stalownie przeciw Wysokiej Władzy. Ponieważ system ten obciąża przedsiębiorstwa w nim uczestniczące i tym samym wpływa na ich pozycję konkurencyjną, w 6 wypadkach⁷⁰ przedsiębiorstwa te występowały o rozciągnięcie systemu wyrównawczego i na producentów stali specjalnych oraz stali dla odlewni, którzy do tychczas nie byli tym systemem objęci. W dwóch zaś wypadkach⁷¹ przedsiębiorstwa domagały się wyłączenia ich z systemu wyrównawczego. Wszystkie odwołania w tej sprawie zostały przez Trybunał odrzucone.

2. Porozumienia między przedsiębiorstwami

Są one drugim co do wagi, chociaż nie co do liczebności, przedmiotem sporów. Stanowią 6,4⁰/₀ (15) ogółu sporów i wszystkie powstały na terenie EWWS, za wyjątkiem jednego, dotyczącego EWG⁷².

W olbrzymiej większości konflikty należące do tej grupy obracają się dokoła wspólnego kupna-sprzedaży węgla. W chwili utworzenia EWWS na terenie Ruhry, która dawała ok. 50⁰/₀ węgla całej wspólnoty, istniało 6 agencji sprzedaży, zgrupowanych w jednym kartelu *Gemeinschaftsorganisation Ruhrkohle, GmbH* (tzw. *GEORG*). Ten właśnie kartel stał się przyczyną poważnych zaburzeń w łonie EWWS. Według art. 65 traktatu EWWS bowiem, wszelkie porozumienia między przedsiębiorstwami, mające na celu ograniczenie konkurencji, są zakazane, chyba że pod pewnymi warunkami wyrazi na nie zgodę Wysoka Władza. Postanowienia tego artykułu zostały jednak przez Wysoką Władzę zawieszono (decyzją 37—53) w stosunku do tych porozumień, które istniały w chwili powstania EWWS i które zostaną zgłoszone Wysokiej Władzy w terminie do 31 sierpnia 1953 r. celem ich zatwierdzenia. Otóż na 5 dni przed wejściem w życie wspólnego rynku węgla, tzn. 5 lutego 1953, agencje sprzedaży węgla zgrupowane w *GEORG* podjęły decyzje, że grosista-nabywcą z pierwszej ręki może być tylko firma, która w poprzednim roku nabyła u nich co najmniej 48 000 t węgla. Do 1952 r. minimum to wynosiło 6000 t. Dnia 25 sierpnia i 31 sierpnia 1953 r. 6 agencji oraz *GEORG* złożyły Wysokiej Władzy prośbę o zatwierdzenie ich porozumień. Zanim Wysoka Władza wydała w tej sprawie decyzję, westfalska firma *Friedrich Stork i S-ka*, która na skutek podwyższonego minimum wymaganego zakupu przestała być grosistą-nabywcą z pierwszej ręki, wniosła w 1953 r. skargę prze-

⁶⁹ Sprawy nr: 2—57, 8—57, 9—57, 10—57, 11, 12, 13—57 (R. t. IV); od 36 do 38—58, 40, 41—58 (R. t. V); 15, 29—59 (R. t. VI).

⁷⁰ Sprawy nr od 21 do 26—61 (R. t. VIII).

⁷¹ Sprawy nr 14—59 (R. t. V) i 111—63 (R. t. XI, s. 836).

⁷² Sprawa nr 13—61 (R. t. VIII, s. 91).

ciw GEORG o odszkodowanie z tego tytułu. Sąd krajowy w Essen, przed którym toczyła się sprawa, zwrócił się do Wysokiej Władzy z zapytaniem, czy monopolistyczne porozumienie zawarte 25 lutego 1953 r. przez agencje wchodzące w skład GEORG jest zgodne z traktatem i do otrzymania odpowiedzi zawiesił dalsze postępowanie. W 1956 r., a więc w trzy lata po złożeniu przez GEORG wniosku o jego zatwierdzenie, Wysoka Władza wniosek ten odrzuciła⁷³, a w następnym roku odpowiedziała sądowi krajowi w Essen, że do chwili odrzucenia wniosku GEORG (tj. do uprawomocnienia się odmownej decyzji dn. 22 lutego 1956 r.) porozumienie jego agencji z 25 lutego 1953 r. było zgodne z traktatem EWWS. Od tej decyzji Wysokiej Władzy firma *Friedrich Stork i S-ka* wniosła w 1958 r. odwołanie⁷⁴ do Trybunału, który je jednak odrzucił. Tak więc utracony przez potężny kartel kupiec-grosista został pozbawiony tytułu do odszkodowania. Był to jednak dopiero początek zmagania kupców i Wysokiej Władzy z kartelami Ruhry.

Pierwszy etap tego konfliktu rozpoczął się w 1956 r., kiedy to, jak wspominałem wyżej, po trzech latach rozważań i wyczekiwań, Wysoka Władza odrzuciła *implicite* wniosek GEORG o jego zatwierdzenie, wydając decyzję zatwierdzającą porozumienie między tymi samymi agencjami sprzedaży węgla w innej postaci i na innych warunkach: z dniem 1 kwietnia 1956 r. kartel GEORG został rozwiązany i zastąpiony przez trzy nowe organizacje: *Geitling*, *Praesident* i *Mausegatt*. Każda z tych trzech spółek sprzedaży węgla obejmowała 15—20 przedsiębiorstw kopalnianych i zajmowała się zbytem około 1/3 produkcji węgla Ruhry.

Dnia 6 lutego 1956 r. powyższe trzy agencje zawarły ze sobą porozumienie, dotyczące reglamentacji sprzedaży węgla i przedstawiły je do zatwierdzenia Wysokiej Władzy. Treścią jego było ustalenie tonażu węgla, który musiał być zakupiony przez kupca starającego się o status grosisty-nabywcy z pierwszej ręki. Kompromisowe stanowisko zajmowane w tej sprawie przez Wysoką Władzę w latach 1956—1959⁷⁵ wywołało 9 sporów⁷⁶, w których w charakterze powodów występowały albo kartele, albo pokrzywdzeni kupcy-grosiści. Wyroki Trybunału rozstrzygały spory na korzyść jednych lub drugich. W efekcie po trzech latach od rozwiązania jednego kartelu węglowego w Ruhrze, tj. GEORG, po latach wypełnionych zmaganiem Wysokiej Władzy z trzema jego następcami, sytuacja na rynku sprzedaży węgla była taka sama, jak w czasach istnienia GEORG. Trzy kartele, choć nominalnie niezależne, współpracowały ze sobą, ich dziełem były jednakowe i jednoczesne zmiany cen, tak że w sumie zachowanie się ich niezbyt odbiegało od zachowania podręcznikowego monopolisty⁷⁷.

⁷³ Decyzje nr 5, 6, 7, 8—56 z 15 II 1956 r.

⁷⁴ Sprawa nr 1—58 (R. t. V, s. 45).

⁷⁵ Decyzje nr 5—56; od 16 do 18—57; 17—59; 36—59.

⁷⁶ Sprawy nr 2—56 (R. t. III, s. 11); 18—57 (R. t. V, s. 91); od 36 do 38—59; 40—59 (R. t. VI, s. 859); od 16 do 18—59 (R. t. VI, s. 47).

⁷⁷ R. t. VIII, s. 179.

Lata sześćdziesiąte przyniosły jeszcze dwa spory związane z kartelami Ruhry: jeden między trzema agencjami sprzedaży węgla *Geitling, Mausegatt* i *Praesident* a Wysoką Władzą, wynikły w 1960 r. stąd, że Wysoka Władza odmówiła zatwierdzenia umowy, mocą której spółki górnicze, reprezentowane przez owe trzy agencje, powoływały do życia w miejsce trzech jeden kartel sprzedaży węgla *Ruhrkohle Verkaufsgesellschaft mbH*⁷⁸; drugi zaś między rządem holenderskim a Wysoką Władzą⁷⁹, powstały w 1963 r. na tle zatwierdzenia przez Wysoką Władzę dwóch karteli sprzedaży węgla Ruhry (*Geitling* i *Praesident*) w miejsce dawnych trzech. W obu wypadkach Trybunał utrzymał w mocy decyzje Wysokiej Władzy.

Na tym kompromisie kończą się w badanym okresie spory, których bohaterem był *GEORG* i jego następcy. Jak zauważył D. G. Valentine, jest w tym sporo ironii, że współczesne wymogi stawiane grosiście węglowemu w Ruhrze, po wielu latach burzliwych i kosztownych sporów, są takie same jak przed utworzeniem wspólnego rynku węgla i stali⁸⁰.

Poza porozumieniami kartelowymi dotyczącymi Ruhry, przed Trybunał trafiło również porozumienie zawarte między francuską *Société rhénane d'exploitation et de la manutention 'Sorema', Strasbourg* a ogromnym kartelem *Oberrheinische Kohlenunion, Bettag, Putton et Cie, Mannheim (OKU)*. *OKU* przechodziła różne koleje, wreszcie decyzją Wysokiej Władzy (19—57) z 26 lipca 1957 r. została zatwierdzona jako organizacja zakupu paliw w kopalniach zagłębia Aix-de-la Chapelle, Ruhry, Saary i Lotaryngii celem odprzedaży ich w Niemczech południowych. Spór toczył się o udział *SOREMA* w *OKU*. *SOREMA* bowiem nie odpowiadała warunkom przynależności do *OKU*, a w szczególności nie trudniła się sprzedażą paliw w Niemczech południowych. Dlatego też Wysoka Władza położyła kres trwającemu od 1957 r. przedłużeniu udziału *SOREMA* w *OKU* i zażądała definitywnego zerwania jej porozumienia z kartelem do 30 września 1964 r. Dwukrotnie sprawa ta była rozpatrywana przez Trybunał⁸¹, który w 1964 r. zatwierdził ostatecznie decyzję Wysokiej Władzy o zerwanie związków między *SOREMA* a *OKU*.

I wreszcie dwa ostatnie spory, których przedmiotem były porozumienia. Jeden z nich toczył się między osobą prywatną, domagającą się ingerencji Wysokiej Władzy w porozumienia stanowiące naruszenie wolnej konkurencji i naruszenie art. 65 § 1 traktatu a Wysoką Władzą, która nie uznawała w danym wypadku podstaw do ingerowania⁸². Drugi powstał na terenie *EWG* między niemiecką spółką *Robert Bosch* i holenderską spółką *van Rijn* a inną firmą holenderską — *Kledingsverkoopbedrijf de Geus en Uit-*

⁷⁸ Sprawa nr 13—60 (*R. t. VIII*, s. 167). Odmówiwszy zatwierdzenia nowej umowy kartelowej, Wysoka Władza prolongowała istniejącą do 31 III 1963 r.

⁷⁹ Sprawa nr 66—63 (*R. t. X*, s. 1 047).

⁸⁰ D. G. Valentine, *The Court of Justice of the European Communities*. London 1965, t. II, s. 171.

⁸¹ Sprawy nr 67—63 (*R. t. X*, s. 293) i 36—64 (*R. t. XI*, s. 426).

⁸² Sprawa nr 12—63 (*R. t. IX*, s. 173).

denbergerd. Bosch na podstawie porozumienia z dostawcami niemieckimi był jedynym eksporterem lodówek do Holandii, zaś *van Rijn* na podstawie umowy z *Boschem* jedynym ich importerem od 1903 r. W latach 1959, 1960 firma *Geus* zakupiła partię lodówek od firm niemieckich, które ongiś zobowiązały się wobec *Boscha* nie eksportować ich do Holandii. Spór oparł się o sąd apelacyjny w Hadze, który zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości o interpretację art. 85, al. 2. traktatu EWG. *Geus* bowiem powoływał się na ten artykuł twierdząc, że w jego świetle porozumienie w sprawie zakazu eksportu lodówek do Holandii jest niebyłe. Trybunał wydał orzeczenie prejudycjalne⁸³ tej treści, że porozumienie istniejące w chwili powstania EWG i podpadające pod zakaz art. 85 al. 2., tylko wtedy należy uważać za niebyłe, gdy za takie zostało ono wyraźnie uznane przez Komisję EWG lub władze państwowe lub też nie zostało zgłoszone Komisji we właściwym terminie celem zatwierdzenia.

Omówiona powyżej grupa sporów odznacza się dwiema właściwościami: 1) brak w niej zupełnie sporów, których przedmiotem byłyby porozumienia koncentrujące przedsiębiorstwa, tzw. mergery, np. różnych stalowni lub stalowni i kopalni węgla, lub stalowni i przedsiębiorstw będących odbiorcami ich produktów itp.; 2) za wyjątkiem jednego⁸⁴ wypadku, wszystkie spory tej grupy powstały w EWWS.

3. Transport

Taryfy transportowe stały się przyczyną wniesienia 27 pozwów (11% ogółu sporów) przeciwko Wysokiej Władzy EWWS, 11 interwencji po stronie powoda⁸⁵ i 3 interwencji po stronie pozwanego⁸⁶. Spory tej grupy obracały się dokoła dwóch spraw: 3.1. nielegalności pewnych taryf niemieckich i francuskich oraz 3.2. informowania Wysokiej Władzy o umowach transportowych. Wszystkie powstały wyłącznie w ramach EWWS.

3.1. Wysoka Władza, opierając się na orzeczeniach komisji ekspertów, która zbadała taryfy transportowe państw członkowskich EWWS, wydała 9 lutego 1958 r. 6 decyzji stwierdzających dyskryminacyjny charakter szeregu taryf transportowych niemieckich i zażądała ich modyfikacji lub stopniowej likwidacji, począwszy od listopada 1958 r. Od decyzji tych wpłynęło do Trybunału 19 odwołań; 18 od przedsiębiorstw niemieckich, popartych przez pewne rządy stanowe⁸⁷, jedno zaś od rządu NRF⁸⁸. Wszystkie zostały przez Trybunał odrzucone.

⁸³ Nr 13—61 (R. t. VIII, s. 91).

⁸⁴ O drugim wypadku porozumienia powstałego w łonie EWG w 1966 r. (a więc poza okresem, którego dotyczy niniejszy artykuł), doniósł „The Economist”, 14 V 1966 r., s. 738.

⁸⁵ W sprawach nr od 3 do 7—58, 34—58, 25—59 (R. t. VI).

⁸⁶ W sprawie 9—61 (R. t. VII).

⁸⁷ Odwołania nr od 3 do 18—58 i 25, 26—58 (R. t. VI).

⁸⁸ Sprawa nr 19—58. (R. t. VI).

Decyzje Wysokiej Władzy z 9 lutego 1958 r., dotyczące niemieckich taryf transportowych, stały się przedmiotem ataku jeszcze z innej strony. Ponieważ nie żądały one zniesienia wszystkich taryf specjalnych i czyniły kilka wyjątków, poczuło się nimi dotkniętych 8 przedsiębiorstw francuskich, które wniosły 2 pozwy⁸⁹ przeciw Wysokiej Władzy. W jednym z nich zarzucały, że taryfy niemieckie dla węgla Ruhry oraz Aix-de-la-Chapelle są wyższe dla odbiorców francuskich z Lotaryngii niż dla odbiorców niemieckich. Odwołanie to zostało przez Trybunał częściowo uwzględnione. W drugim zaś powodowie oskarżali Wysoką Władzę o odmowę zwrócenia się do rządu NRF z żądaniem rewizji i ujednoczenia systemu taryf dla odbiorców niemieckich i francuskich. To odwołanie zostało przez Trybunał odrzucone, gdyż spełnienie przez Wysoką Władzę żądań powodów byłoby przekroczeniem jej kompetencji. Według traktatu EWWS⁹⁰ bowiem, sprawy transportu są zastrzeżone do kompetencji państw członkowskich. Wysoka Władza może interweniować jedynie w wypadkach dyskryminacji.

Podobne decyzje Wysokiej Władzy z 9 lutego 1958 r., skierowane do rządu francuskiego i zmieniające lub znoszące taryfy specjalne stosowane w transporcie kolejowym rud oraz paliw przeznaczonych dla stalowni, wywołały 3 spory przedsiębiorstw francuskich z Wysoką Władzą⁹¹. Trybunał utrzymał w mocy zaskarżone decyzje Wysokiej Władzy.

3.2. Ponieważ koszty transportu w większym stopniu obciążają ceny produktów EWWS niż ceny innych towarów, Wysoka Władza, opierając się na art. 70 al. 3 traktatu EWWS, wydała w 1959 r. decyzję (18—59) żądającą od państw członkowskich utworzenia odpowiedniego aparatu do przekazywania jej informacji o zawieranych umowach transportowych, cennikach, cenach i postanowieniach transportowych. Rząd włoski⁹² i holenderski⁹³ wniosły odwołania od tej decyzji i uzyskały jej anulowanie przez Trybunał, który stanął na stanowisku, że art. 70 traktatu nie upoważnia Wysokiej Władzy do wydawania decyzji dotyczących transportu. Wobec tego Wysoka Władza przesłała ponownie 1 marca 1961 r. państwom członkowskim te same postanowienia, nadając im jednak formę zalecenia. Zalecenie zaś, odmiennie niż decyzja, wiąże jego adresata co do zadania, które ma on wypełnić i celu, który ma osiągnąć, ale pozostawia mu swobodny wybór środków osiągnięcia celu i dlatego może być użyte do realizacji postanowień traktatowych dotyczących transportu. Mimo to rząd holenderski wniosł odwołanie⁹⁴ i od tego zalecenia (1—61). Zostało ono jednak przez Trybunał odrzucone.

⁸⁹ Sprawy nr 24—58, 34—58 (R. t. VI, s. 575).

⁹⁰ Art. 70, al. 5.

⁹¹ Sprawy nr 27, 28, 29—58 (R. t. VI, s. 503).

⁹² Sprawa nr 20—59 (R. t. VI, s. 670).

⁹³ Sprawa nr 25—59 (R. t. VI, s. 728).

⁹⁴ Sprawa nr 9—61 (R. t. VIII, s. 415).

4. Finansowe i administracyjne uprawnienia Wysokiej Władzy

Spory należące do tej grupy stanowią 6,8% (17 spraw) ogółu sporów. Powstały one na tle uprawnienia Wysokiej Władzy do: nakładania podatków i grzywien⁹⁵; opiniowania projektów inwestycyjnych i finansowania inwestycji przedsiębiorstw⁹⁶ oraz żądania od nich informacji gospodarczych⁹⁷.

5. Naruszenie ustalonych zasad obrotu towarów

Dotychczas omówione przedmioty sporów pojawiały się z nielicznymi wyjątkami wyłącznie na terenie EWWS, zaś obecnie rozpatrywany przedmiot — bez wyjątku na terenie EWG. Trybunał wydał wyroki oraz decyzje prejudycjalne, dotyczące interpretacji traktatu, w 23 sprawach (9,2% ogółu sporów), których przedmiotem było naruszenie ustalonych zasad obrotu towarów. Traktat oraz wydane na jego podstawie rozporządzenia wprowadzały stopniowo liberalizację obrotu towarowego między krajami EWG. Ustalały również stosunek do krajów trzecich. Od tych zasad dopuszczalne były jednak pewne odstępstwa pod ściśle określonymi warunkami. A zatem naruszenie ustalonych zasad obrotu towarów mogło być sprzeczne lub zgodne z prawem wspólnoty. Spory dotyczą obu rodzajów naruszeń. Polegały one na: 5.1 zawieszaniu importu pewnych towarów⁹⁸; 5.2 ustanawianiu lub zwiększaniu ceł i opłat równoważnych w handlu między krajami członkowskimi, jak i na obniżaniu ceł w handlu z krajami trzecimi⁹⁹ oraz na 5.3 wprowadzaniu kontyngentów ilościowych¹⁰⁰.

5.1. I tak w 1960 r. rząd włoski zawiesił import pewnych produktów z mięsa wieprzowego. Po długich targach z Komisją EWG, rozporządzenie to zostało cofnięte, ale już po upływie terminu wyznaczonego przez Komisję. Komisja przedłożyła w 1961 r. sprawę Trybunałowi, żądając wydania wyroku ustalającego naruszenie przez rząd włoski art. 31 traktatu EWG. Ustalenie takiego faktu ma znaczenie tylko moralne i prestiżowe, gdyż poza zapłaceniem kosztów procesu nie pociąga za sobą żadnych następstw dla strony przegrywającej. Trybunał wydał wyrok¹⁰¹ po myśli Komisji, która domagała się go, by zapobiec na przyszłość nielegalnym praktykom państw członkowskich.

Inny spór na podobnym tle wybuchł w 1963 r. między niemieckimi spół-

⁹⁵ Sprawy nr 41—59, 50—59 (R. t. VI, s. 991); od 2 do 10—63 (R. t. IX, s. 663); 1—63 (R. t. IX, s. 615); 21—64 (R. t. XI, s. 228); 1—59 (R. t. V, s. 415).

⁹⁶ Sprawy nr 1—57, 14—57 (R. t. III, s. 203).

⁹⁷ *Acciaieria e tubificio di Brescia*. Sprawa nr 31—59 (R. t. VI, s. 153).

⁹⁸ Sprawy nr 7—61 (R. t. VII, s. 635); 106—63, 107—63 (R. t. XI, s. 527); 20—64 (R. t. XI, z. 3, s. 1—11).

⁹⁹ Np. sprawy nr: 2—62; 3—62 (R. t. VIII, s. 815).

¹⁰⁰ Np. sprawy nr: 16, 17—62 (R. t. VIII, s. 907); 24—62 (R. t. IX, s. 131).

¹⁰¹ Sprawa nr 7—61 (R. t. VII, s. 635).

kami importującymi produkty rolne¹⁰² a Komisją, która zatwierdziła czasowe wstrzymanie importu kukurydzy przez rząd NRF. Odwołanie wniesione przez poszkodowane spółki spowodowało anulowanie przez Trybunał zaskarżonych decyzji Komisji¹⁰³. Trybunał bowiem nie uznał motywów przytoczonych przez rząd NRF, że spodziewany zalew rynku niemieckiego przez kukurydzę importowaną, głównie z Francji, groził perturbacjami na rynku kukurydzy i prosa, a w konsekwencji mógł odbić się ujemnie na poziomie życia pewnej kategorii ludności wiejskiej.

Przed Trybunałem znalazł się także spór, który toczył się między spółką włoską a francuską o dostawę włoskiej ropy do silników. Spółki zawarły w 1959 r. umowę, która nie mogła być jednak zrealizowana wskutek obowiązującej we Francji od 30 marca 1928 r. ustawy reglamentującej import ropy naftowej. Sprawa oparła się o cywilny trybunał włoski. Ponieważ poszkodowana spółka włoska zarzucała, że ustawa francuska jest sprzeczna z traktatem EWG, trybunał włoski zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości o wydanie decyzji prejudycjalnej, czy kwestionowana ustawa jest nieważna w obliczu art. 5, 31 i 32 traktatu EWG. Trybunał orzekł¹⁰⁴, że zobowiązanie się państw członkowskich do stopniowego znoszenia ograniczeń monopolowych w handlu nie oznacza, że powinny one być zniesione już w 1959 r., a więc ustawa francuska reglamentująca import ropy nie została przez traktat EWG automatycznie anulowana; strona zaś poszkodowana przez ustawodawstwo własnego państwa może wystąpić przeciwko niemu przed sądem wewnątrzpaństwowym.

5.2. Niedozwolone naruszanie wolnego obrotu przez państwa członkowskie EWG najczęściej było sprzeczne z art. 12 i 14 traktatu, zabraniającymi wprowadzania po podpisaniu traktatu nowych względnie zwiększania już istniejących ceł. We wszystkich takich wypadkach Komisja reagowała i gdy konfliktu nie udało się z danym rządem załatwić polubownie, występowała z pozwem przed Trybunałem. Tak było w 1961 r., kiedy to rząd włoski przyjął dogodniejsze dla siebie, ale niezgodne z traktatem, cła na lampy i aparaturę radiową, jako podstawę dla kolejnych obniżek cła¹⁰⁵; podobnie i w r. 1962 wskutek tego, że rządy luksemburski i belgijski zwiększyły w 1958 r. opłaty za licencje na import pierników¹⁰⁶; i w r. 1963, w następstwie tego, że te same rządy już po zawarciu traktatu EWG, ustanowiły w 1958 r. opłaty za licencje importowe pewnych produktów mlecznych¹⁰⁷; i w r. 1964, z powodu uchwalenia 5 lipca 1964 r. przez parlament włoski ustawy o bonifikatach udzielanych producentom włoskim eksportującym pewne wyroby przemysłu

¹⁰² Spółka komandytowa (*Alfred Toepfer, Hamburg i Getreide-Import-Gesellschaft, S.A.R.L.*, Duisburg).

¹⁰³ Sprawy nr 106—63 i 107—63 (R. t. XI, s. 527).

¹⁰⁴ Sprawa nr 20—64 (R. t. XI, z. 3, s. 1—11).

¹⁰⁵ Sprawa nr 10—61 (R. t. VIII, s. 3).

¹⁰⁶ Sprawy nr 2—62, 3—62 (R. t. VIII, s. 815).

¹⁰⁷ Sprawy nr 90—63 i 91—63 (R. t. X, s. 1 219).

maszynowego¹⁰⁸. Wszystkie powyższe spory zostały rozstrzygnięte na korzyść Komisji.

Sprzeczne z traktatem naruszenie zasad wolnego obrotu towarowego przez rząd holenderski stało się przyczyną 4 sporów toczących się w 1962 r. przed holenderskim trybunałem administracyjno-skarbowym. We wszystkich wypadkach chodziło o zwiększenie przez rząd holenderski ceł na pewne towary importowane drogą zmiany ich klasyfikacji taryfowej dokonanej 25 lipca 1958 r. Wiadomość o tym konflikcie znalazła się w orzecznictwie Trybunału z tego tytułu, że sąd holenderski zwrócił się do niego o wydanie decyzji prejudycjalnych, czy przesuwanie towarów z grupy towarowej o niższym ciele do grupy o cie wyższym jest naruszeniem art. 12 traktatu EWG, zabraniającego zwiększania ceł po 1 stycznia 1958 r. Trybunał dał odpowiedź twierdzącą¹⁰⁹.

Ponieważ pewne artykuły traktatu pozwalają na odstępstwo od zasady wolnego obrotu towarów, zasada ta była naruszana również drogą legalną. Np. art. 226 zezwala, w wypadku realnego zagrożenia gospodarczej działalności jakiegoś rejonu wspólnoty, na zastosowanie przez zainteresowane państwo, za zgodą Komisji, środków sprzecznych z wolnym obrotem towarów, celem uzdrowienia zagrożonego sektora i dostosowania go do gospodarki wspólnego rynku. Komisja często korzystała z tego artykułu i zezwalała na czasowe ograniczenia wolnego obrotu, względnie sama decydowała o ich wprowadzeniu. Oczywiście, w motywacji swych decyzji powoływała się na zaistnienie warunków wymaganych przez art. 226. Ponieważ tego rodzaju legalne odstępstwa od zasady wolnego obrotu najczęściej polegały na wprowadzeniu ceł importowych, z reguły uderzały one w importerów i eksporterów chronionych cłami towarów. Ich więc zdania o zaistnieniu odpowiednich warunków wymaganych przez art. 226 do zawieszenia wolnego obrotu były zazwyczaj odmienne od opinii Komisji i na tym tle dochodziło do sporów. W badanym okresie było ich 5 i we wszystkich powództwa zostały wniesione przeciw Komisji EWG.

W 1962 r. została ona pozwana przez 2 niemieckie firmy trudniące się importem przetworów mlecznych z powodu nałożenia (w 1961 r.), na wnioszek rządu NRF, podatku konsumpcyjnego na import mleka¹¹⁰.

W 1963 r. powództwo przeciw niej wytoczył rząd włoski. Tym razem przedmiotem sporu¹¹¹ była decyzja Komisji z 17 stycznia 1963 r. upoważniająca rząd francuski do nałożenia zgodnie z art. 226 podatku na lodówki, kompresory i inne akcesoria lodówkowe importowane z Włoch pod warunkiem, że podatek taki nie jest pobierany przy eksporcie. Trybunał uznał, że

¹⁰⁸ Sprawa nr 45—64 (R. t. XI, s. 1 058).

¹⁰⁹ Sprawa 26—62. Trybunał rozstrzygnął również kwestię, czy art. 12 traktatu EWG ma skutek wewnętrzny bezpośredni, orzekając, że na jego podstawie pod sądni mogą korzystać z praw indywidualnych, których sędzia powinien strzec (R. t. IX, s. 3). Sprawy nr od 28 do 30—62 (R. t. IX, s. 61).

¹¹⁰ Sprawy nr 31, 33—62 (R. t. VIII, s. 971).

¹¹¹ Sprawa nr 13—63 (R. t. IX, s. 337).

gdyby nie zastosowano środków ochronnych przed konkurencją znacznie tańszych lodówek włoskich, przemysłowi lodówkowemu we Francji groziłyby poważne perturbacje oraz przyjął inne argumenty Komisji i odwołanie rządu włoskiego odrzucił.

W 1964 r. Komisja została zaatakowana na omawianym froncie dwukrotnie. Raz przez *Glucoseries réunies*, anonimową spółkę belgijską, a przedmiotem konfliktu¹¹² była decyzja Komisji z 28 listopada 1963 r. zezwalająca rządowi francuskiemu na pobór ceł wyrównawczych od glukozy importowanej z pewnych krajów członkowskich. Dotknięty nią został przede wszystkim powód, jako główny eksporter belgijskiej glukozy do Francji. Odwołanie zostało jednak przez Trybunał odrzucone z powodu braków formalnych. Drugi raz wystąpił przeciw Komisji rząd włoski z powodu ustalenia przez nią zbyt niskiego cła ochronnego na import wyrobów jedwabnych do Włoch¹¹³. Cło zostało nałożone na podstawie układu zawartego w 1960 r. między państwami członkowskimi EWG, w którym wyraziły one życzenie, by włoski przemysł jedwabniczy był chroniony przez 6 lat od podpisania umowy wobec innych państw członkowskich oraz wobec państw trzecich. Drugą podstawą był art. 226 traktatu, zezwalający w pewnych wypadkach na naruszenie wolnego obrotu towarów. Trybunał odrzucił odwołanie rządu włoskiego jako nieuzasadnione.

Działalność Komisji, zawieszającej legalnie zasady obrotu towarowego, stała się także powodem dwóch konfliktów, które znalazły swój epilog przed sądem wewnątrzpaństwowym. Dwie firmy holenderskie, eksportujące ciasto w proszku do Niemiec, wniosły pozew przeciw ministerstwu rolnictwa i rybołówstwa w Hadze, z powodu nałożenia w 1960 r. (za zgodą Komisji) cła na eksportowany przez nie towar. Pozew został wniesiony do holenderskiego trybunału administracyjno-ekonomicznego. Sąd holenderski zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości o wydanie decyzji prejudycjalnej interpretującej art. 12 i 226 traktatu EWG oraz decyzję Komisji z 27 marca 1960 r. zezwalającą na nałożenie cła¹¹⁴.

Wszystkie dotychczas w tym ustępie wyliczone spory dotyczyły ceł lub równoważnych im opłat nakładanych na towary krążące w ramach wspólnoty. Naruszenie bowiem zasad obrotu towarowego wewnątrz EWG polegało m. in. na nakładaniu ceł. Natomiast naruszenie zasad obrotu towarowego między EWG a krajami trzecimi polegało na zawieszeniu lub obniżeniu przez państwa do tego upoważnione ceł ustalonych dla obrotu z państwami nieczłonkowskimi. I tu także Komisja była uprawniona do zezwolenia pod pewnymi warunkami na tego rodzaju odstępstwa od obowiązujących zasad. Jednak na tle jej działalności w tym zakresie powstały tylko 2 spory¹¹⁵,

¹¹² Sprawa nr 1—64 (R. t. X, s. 811).

¹¹³ Sprawa nr 32—64 (R. t. XI, s. 474).

¹¹⁴ Sprawy nr 73, 74—63 (R. t. X, s. 3).

¹¹⁵ Sprawy nr 34—62 (R. t. IX, s. 269); 25—62 (R. t. IX, s. 197).

w których w charakterze powodów wystąpił rząd NRF oraz niemiecki importer owoców. W obu konfliktach chodziło o tę samą sprawę: dnia 30 lipca 1962 r. Komisja odmówiła rządowi niemieckiemu zezwolenia na obniżenie, wyłącznie w NRF, cła importowego na mandarynki i pomarańcze, sprowadzane z krajów trzecich z 30% na 10%. Trybunał odrzucił oba odwołania.

5.3. Traktat EWG postanawiał zniesienie w obrocie towarowym między państwami członkowskimi nie tylko ceł, ale i ograniczeń ilościowych (kontyngenty wewnętrzne)¹¹⁶. Mogły one być utrzymane jedynie w handlu z krajami trzecimi (kontyngenty zewnętrzne). Oba rodzaje kontyngentów stały się przedmiotem 3 sporów.

Kiedy w 1962 r. Rada EWG wydała rozporządzenie znoszące ilościowe oraz inne równoważne ograniczenia w obrocie owoców i warzyw, francuski związek producentów owoców, związek producentów warzyw oraz narodowa konferencja producentów owoców i warzyw wniosły przeciw niej do Trybunału jeden pozew¹¹⁷, zaś francuski związek producentów winogron desero- wych — drugi¹¹⁸. Były to pierwsze w historii wspólnot pozwy wniesione przeciw Radzie, zostały jednak przez Trybunał oddalone z powodów formalnych.

Kontyngenty w obrotach EWG z krajami trzecimi stały się przedmiotem jednego konfliktu między rządem NRF a Komisją¹¹⁹. Art. 25 traktatu EWG pozwala na wyjątkowe udzielanie kontyngentów taryfowych dla importu towarów spoza wspólnoty, po niższym ciele. Powołując się na ten artykuł, rząd NRF zwrócił się w 1961 r. do Komisji o przyznanie kontyngentu taryfowego na import z krajów trzecich 450 000 hl wina. Komisja decyzją z 21 lipca 1962 r. udzieliła kontyngentu jedynie na 10 000 hl. Od tej decyzji rząd NRF wniósł odwołanie do Trybunału i uzyskał jej anulowanie z powodu niedostatecznego umotywowania.

6. Subwencje państwowe

Traktaty wspólnot zabraniają wszelkich praktyk dyskryminacyjnych, w tym także subwencji udzielanych przez rządy państw członkowskich przedsiębiorstwom. Od tej reguły przewidziano wyjątki. Konwencja o postanowieniach przejściowych, dołączona do traktatu EWWS, w § 11 przyznaje Wysokiej Władzy uprawnienie ewentualnego utrzymania pod określonymi warunkami pewnych pomocy lub subwencji państwowych. Natomiast

¹¹⁶ Traktaty: EWWS, art. 3; EWG art. 4a; 30—32.

¹¹⁷ Sprawa nr 16—62 (R. t. VIII, s. 907). W sprawie tej w charakterze interwenienta po stronie powodów wystąpiło *Assemblée permanente des presidents de chambres d'agriculture*.

¹¹⁸ Sprawa nr 17—62 (R. t. VIII, s. 907).

¹¹⁹ Sprawa nr 24—62 (R. t. IX, s. 131).

traktat EWG w art. 93 zezwala Radzie na zatwierdzanie subwencji państwowych, jeśli usprawiedliwiają je wyjątkowe warunki.

Spory powstałe na tym tle są nieliczne, zaledwie 4 (2% ogółu sporów). Wszystkie rozegrały się wyłącznie na terenie EWWS.

Decyzją nr 22—55 z 28 maja 1955 r. Wysoka Władza ustaliła ceny pewnych gatunków węgla na niższym od dotychczasowego poziomie. Ponieważ uderzało to przede wszystkim w kopalnictwo belgijskie, Wysoka Władza listem z tego samego dnia, skierowanym do rządu belgijskiego zezwalała na wyrównanie różnicy między dawnymi a obniżonymi cenami przy pomocy subsydiów udzielanych kopalniom w połowie przez rząd, w połowie zaś przez Wysoką Władzę. System ten jednak przewidywał wyrównania tylko dla pewnych kategorii węgla, wskutek czego niektórych kopalni Campine nie objął on albo w ogóle, albo objął tylko w zredukowanym zakresie. Poza tym uzależniał udzielenie subwencji od szeregu warunków, m. in. od modernizacji przez kopalnie ich wyposażenia. Wszystko to stało się przyczyną dwóch konfliktów, w których powództwa przeciw Wysokiej Władzy zostały wniesione przez *Federation Charbonnière de Belgique*¹²⁰ oraz trzy belgijskie spółki kopalni węgla w Campine¹²¹. W obu wypadkach Trybunał utrzymał w mocy decyzję Wysokiej Władzy.

Dwa dalsze spory z powodu subwencji państwowych toczyły się przed Trybunałem w 1957 i 1959 r. Chodziło o premie, które rząd NRF zamierzał¹²² udzielić, a następnie udzielił¹²³ górnikom pracującym pod ziemią. Wysoka Władza oświadczyła, że nie ma nic przeciw tej formie podwyższenia płacy, jeśli podwyżka ta nie obciąży funduszy publicznych, lecz kasy przedsiębiorstw, tzn. jeśli nie pociągnie za sobą dyskryminacji kopalni innych państw członkowskich. Wobec tego rząd NRF skompensował udzielenie tej premii wycofaniem swego udziału (6,5%) w dofinansowywaniu funduszu pensji ubezpieczeniowych, obciążających przedsiębiorstwa. Zarówno ten zamiar rządu NRF, jak i jego wykonanie wywołały reakcję stowarzyszenia holenderskich kopalni węgla w postaci dwóch pozwów, jednego w 1957 r., drugiego w 1959 r., wniesionych przeciw Wysokiej Władzy. Po stronie pozwanego wystąpił w charakterze interwenienta rząd NRF. Trybunał stanął na stanowisku, że wycofanie przez rząd NRF 6,5% udziału w funduszu pensji ubezpieczeniowych nie równoważy sumy premii, wypłacanych robotnikom, która odciąża w tym stopniu przedsiębiorstwa górnicze niemieckie i tym samym stanowi dyskryminację wobec kopalni innych krajów łącznie z holenderskimi. Wobec tego zaskarżona decyzja Wysokiej Władzy została anulowana.

Liczebność sporów ze względu na ich przedmiot przedstawia tabela 4.

¹²⁰ Sprawa nr 8—55 (R. t. II, s. 201).

¹²¹ Sprawa nr 9—55 (R. t. II, s. 325).

¹²² Sprawa nr 17—57 (R. t. V, s. 11).

¹²³ Sprawa nr 30—59 (R. t. VII, s. 3).

TABELA 4

Przedmiot sporów	Ilość sporów		Razem:	
	w EWG	w EWWS		%
Ceny	2	127	129	52
Porozumienia	1	15	16	6
Transport	—	27	27	11
Finansowe i administracyjne uprawnienia Wysokiej Władzy	—	17	17	7
Naruszanie ustalonych zasad obrotu towarów	23	—	23	9
Subwencje państwowe	—	4	4	2
Inne	15	18	33	13
Razem	41	208	249	100

V. WYROKI

Wyroki Trybunału rozstrzygały spory, lecz nie zawsze je kończyły. Bywały bowiem i takie konflikty, które przeżywały wyrok i wracały ponownie przed Trybunał. Następowало to szczególnie wówczas, gdy Trybunał odrzucił odwołanie z przyczyn formalnych. Wtedy to powód starał się sam stworzyć taką sytuację, która usunęłaby braki formalne powództwa, względnie na zaistnienie takiej sytuacji czekał¹²⁴. Ale nawet w wypadku przegrania sporu z powodów merytorycznych, strona przegrywająca przyjmowała taką taktykę wobec przeciwnika, by następny ewentualny proces przed Trybunałem zakończył się jej sukcesem¹²⁵. Wypadki jednak tego rodzaju należały do rzadkości. Zaledwie kilkakrotnie w ciągu badanego okresu konflikty nie wygasły po wydaniu wyroku i po pewnym czasie pojawiały się ponownie na wokandzie Trybunału. Z reguły bowiem wyrok bywał nie tylko rozstrzygnięciem sporu, ale i jego epilogiem.

Jeśli zatem wyroki Trybunału kończyły spory, nasuwa się pytanie, jaki stan pokonfliktowy utrwały one we wspólnotach i jakie światło rzucają one na wzajemny stosunek organów i podmiotów wspólnot.

Omawiając tabelę 2, ilustrującą udział organów wspólnot, rządów państw członkowskich, przedsiębiorstw i odbiorców w sporach, zwróciłem uwagę na to, że zestawienie to informuje o jednym ważnym zjawisku: ogromna większość sporów toczyła się nie między podmiotami wspólnot, lecz między podmiotami wspólnot a ich organami. Otóż rozpatrzenie wyroków Trybunału pod jednym tylko kątem widzenia¹²⁶, prowadzącym do ustalenia,

¹²⁴ Jak np. w sporach między stowarzyszeniem holenderskich kopalń węgla a rządem NRF. Sprawy nr 17—57 i 30—59 o subwencje państwowe dla górników niemieckich (R. t. V, VII).

¹²⁵ Np. sprawa 14—61, będąca dalszym ciągiem spraw 42, 49—59, lub sprawy 37—58, 38—58, będące dalszym ciągiem spraw 9, 10—56.

¹²⁶ W rozdziale niniejszym ograniczam się wyłącznie do zbadania na czyją korzyść lub niekorzyść wyroki zostały wydane. Ze względu na wąskie ramy artykułu pominąłem ich analizę prawną.

kto był w większości wypadków stroną wygrywającą, pozwoli na dalsze zwiększenie i uściślenie informacji płynących z tab. 2. Jeśli by bowiem z zestawienia wyroków okazało się, że znaczna ich większość została wydana na korzyść organów wspólnot, można by stąd wnosić, że organa te spełniały swe zadania, przynajmniej w zasadzie, bezbłędnie i zgodnie z obowiązującym je prawem; można by dalej wnioskować, że jednoczesne przegranie sporów przez podmioty wspólnot, jest równoznaczne z załamaniem się, przynajmniej czasowym, i na określonych odcinkach, odśrodkowych dążeń, mniej lub bardziej świadomych, ale zawsze szkodliwych dla całości wspólnot. I odwrotnie: gdyby to samo zestawienie wykazało, że zwycięzcami w większości sporów były podmioty wspólnot, zaś stroną przegrywającą ich organa, mogłoby to świadczyć o popełnianych przez te organa błędach i naduży-

TABELA 5

Wyroki wydane na korzyść organów wspólnot

Strony przegrywające	Strony wygrywające			Razem
	Wysoka Władza EWWS	Komisja EWG	Rada EWG	
Rządy państw członkowskich				
Francja	1	—	—	1
NRF	20	1	—	21
Włochy	—	5	—	5
Belgia	2	2	—	4
Holandia	2	—	—	2
Luksemburg	—	2	—	2
Razem	25	10	—	35
Przedsiębiorstwa węgla i stali oraz ich związki				
Francja	32	—	4	36
NRF	31	4	1	36
Włochy	61	1	—	62
Belgia	10	1	—	11
Holandia	6	—	1	7
Luksemburg	2	—	—	2
Razem	142	6	6	154
Odbiorcy i ich związki¹²⁷				
Francja	—	—	—	—
NRF	—	—	—	—
Włochy	—	—	—	—
Belgia	—	—	—	—
Holandia	1	—	—	1
Luksemburg	2	—	—	2
Razem	3	—	—	3
Razem	170	16	6	192

¹²⁷ Wchodzą tu dystrybutorzy oraz konsumenci węgla i stali.

ciach, a zatem o niewywiązywaniu się z nałożonych na nie obowiązków; można by dalej na tej podstawie przypuszczać, że równoczesne zwycięstwo podmiotów wspólnot w sporach, jest nie tylko zwycięstwem nad bezprawiem, ale również i zwycięstwem tendencji odśrodkowych, niczego dobrego wspólnotom nie wróżącym.

W poniższych dwóch zestawieniach uwzględniłem wyroki wydawane przez Trybunał tylko w takich sporach, które co do ich istoty były przezeń rozpatrywane. Pomiąłem natomiast decyzje prejudycjalne Trybunału, które właściwie także są wyrokami w sporach, ale w sporach ubocznych, dotyczących interpretacji prawa wspólnot. Spory te bowiem wyłaniały się w sprawach, które co do ich istoty były rozstrzygane nie przez Trybunał, lecz przez sądy wewnątrzpaństwowe.

A zatem, wyniki sporów toczonych między podmiotami wspólnot i osobami postronnymi a organami wspólnot przedstawia tabela 5 i 6.

TABELA 6

Wyroki wydane na niekorzyść organów wspólnot

Strony wygrywające	Strony przegrywające			Razem
	Wysoka Władza EWWS	Komisja EWG	Rada EWG	
Rządy państw członkowskich				
Francja	1	—	—	1
NRF	—	1	—	1
Włochy	—	—	—	—
Belgia	—	—	—	—
Holandia	1	—	—	1
Luksemburg	—	—	—	—
Razem	2	1	—	3
Przedsiębiorstwa węgla i stali oraz ich związki				
Francja	16	—	—	16
NRF	15	2	—	17
Włochy	6	—	—	6
Belgia	1	—	—	1
Holandia	2	—	—	2
Luksemburg	—	—	—	—
Razem	40	3	—	42
Odbiorcy i ich związki				
Francja	1	—	—	1
NRF	—	—	—	—
Włochy	—	—	—	—
Holandia	—	—	—	—
Luksemburg	—	—	—	—
Razem	1	—	—	1
Razem	43	3	—	46

Z zestawień powyższych wynika przede wszystkim to, że ogromna większość z 213 sporów, w których Wysoka Władza EWWS występowała jako pozwany (w innym charakterze zresztą organ ten przed Trybunałem nie występował) została rozstrzygnięta na jej korzyść. W 170 wypadkach (80%) była ona na podstawie wyroków Trybunału stroną wygrywającą. Jakkolwiek to zwycięstwo w liczbach procentowych jest niewątpliwe, to jednak trzeba przyznać, że 20% spraw przegranych przez Wysoką Władzę stanowi odsetek stosunkowo duży, jeśli się weźmie pod uwagę pozycję i zadania tego organu wykonawczego. Dowodzi on zbyt wielu zaniedbań i błędów w stosunku do podmiotów EWWS, które, jak wiemy, występowały szczególnie licznie i ostro w czasie ingerencji Wysokiej Władzy w dziedzinę cen, a głównie cen złomu importowanego. Spośród sporów wygranych przez Wysoką Władzę większość przypada na konflikty z przedsiębiorstwami (142), głównie włoskimi — 61; następne miejsce zajmują spory wygrane z rządami państw członkowskich (25) z rządem NRF na czele (20 spraw). Również wśród wyroków stwierdzających przegranie sporu przez Wysoką Władzę przeważają wyroki w sporach z przedsiębiorstwami (40) nad wyrokami w sporach z rządami państw członkowskich (3).

Analogiczny obraz wyłania się z wyroków Trybunału w sporach, w których jedną stroną była Komisja EWG. Zwycięstwa jej są nawet nieco liczniejsze od zwycięstw Wysokiej Władzy; spośród bowiem 19 spraw wygrała 16 (81%)¹²⁸. Odmienne jednak, niż w sporach Wysokiej Władzy, większość wyroków wydanych na korzyść Komisji EWG — to wyroki w sporach z rządami państw członkowskich (10); drugie miejsce zajmują wyroki w sporach z przedsiębiorstwami (6). Na niekorzyść Komisji zostały wydane 3 wyroki, 2 w sporach z przedsiębiorstwami niemieckimi, jeden w sporze z rządem NRF. Drugi organ EWG, Rada, biorący udział w charakterze pozwanego w 6 sporach z przedsiębiorstwami, otrzymał 6 wyroków na swoją korzyść.

Reasumując, najistotniejsze informacje dostarczone przez tabele 5 i 6 można by zamknąć w następującym zestawieniu:

TABELA 7

Organa wspólnot	Udział w sporach	Spory wygrane		Spory przegrane	
			%		%
Wysoka Władza EWWS	213	170	80	43	20
Komisja EWG	19	16	84	3	16
Rada EWG	6	6	100	—	—

¹²⁸ Jest to tym wymowniejsze, że jak podaje „The Economist” (3 XII 1966, nr 6 432, s. 1 012), do lipca 1966 r. Komisja podjęła 40 decyzji. Przed Trybunałem znalazło się tylko ok. 5%.

VI. WNIOSKI

Wyroki Trybunału stanowią obfity materiał źródłowy, pozwalający na wyciągnięcie licznych wniosków co do rozwoju i perspektyw europejskich wspólnot gospodarczych. W zakończeniu niniejszego artykułu ograniczę się jednak do trzech tylko wniosków, które będą dotyczyć roli Trybunału Sprawiedliwości, polityki władz wykonawczych wspólnot oraz istniejących w Ionie wspólnot przeciwieństw.

1. Rola Trybunału Sprawiedliwości

Zarówno traktat EWWS (art. 31), jak i późniejsze traktaty EWG (art. 164) i Euratomu (art. 136) zamykały najogólniej rolę Trybunału w powierzonym mu misji czuwania nad poszanowaniem prawa przy interpretacji i stosowaniu każdego z traktatów. Tak pojęta rola Trybunału wykluczała jego aktywny i bezpośredni udział we wzmacnianiu spójności wspólnot. Ten skutek miał dopiero wynikać pośrednio z całokształtu jego działalności, niez zaangażowanej po niczyjej stronie i nie wykraczającej poza ramy pieczy nad przestrzeganiem prawa. Tymczasem, jak dowodzi jego orzecznictwo, Trybunał porzucił tę bierną i niez zaangażowaną postawę i *via facti* zaczął bezpośrednio oddziaływać na wzrost stabilizacji wspólnot i realizację ich celów. Słowem, przejął on na siebie rolę, o której nie wspominał żaden z traktatów powołujących go do życia. Z biernego rejestratora naruszeń prawa orzekającego o następstwach, które te naruszenia według traktatów za sobą pociągają, Trybunał stał się aktywnym stabilizatorem włączonym w system organów wspólnot, mającym zapobiegać zachwianiu równowagi we wspólnotach, względnie ją przywracać. Przewidziana przez traktaty piecza nad poszanowaniem prawa przerodziła się w pieczę nad najszerszym pojętym poszanowaniem wspólnot, tzn. w troskę o ich rozwój. Świadczą o tym wyroki Trybunału, ich motywacja, z których przebija troska o interesy wspólnot jako całości; troska o finanse wspólnot; świadczy wreszcie interpretacja traktatów i całego prawa wspólnot.

I tak np. w motywacji wyroku 15—57¹²⁹ Trybunał wyraźnie stwierdził przewagę interesu całości EWWS nad interesem poszczególnego przedsiębiorstwa. Mając do wyboru obronę podjętą dla dobra całości ingerencji Wysokiej Władzy w dziedzinę cen i obronę chronionej przez traktat pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa, która przez tę ingerencję została naruszona, Trybunał opowiada się po stronie Wysokiej Władzy. W motywach zaś wyroku oświadczą, że Wysoka Władza nie ma obowiązku kontrolowania, czy jej decyzje nie pogarszają czyjejs pozycji konkurencyjnej. Każda bowiem reglamentacja ekonomiczna pociąga za sobą reperkusje,

¹²⁹ R. t. IV, s. 157.

konieczne i uzasadnione ze względu na interes ogólny, którym w tym wypadku było regularne zaopatrzenie wspólnego rynku w złom żelaza i stali¹³⁰. Podobne stanowisko zajął Trybunał i w wyroku 14—61, aprobując decyzję Wysokiej Władzy, odwołującą ze skutkiem wstecznym zwolnienie przedsiębiorstwa od opłat wyrównawczych za importowany złom¹³¹. Podobną postawę, tym razem w obronie całości EWG, przyjął Trybunał także w swej decyzji prejudycjalnej z 5 lutego 1963 r.¹³² Zgodnie z opinią rzecznika generalnego orzekł, że art. 233 traktatu EWG, pozwalający na istnienie unii regionalnych między Belgią a Luksemburgiem oraz między Belgią i Luksemburgiem a Holandią ma na celu przyspieszenie integracji regionalnej niezależnie od traktatu. Integracja ta jednak nie może usprawiedliwiać naruszenia elementarnych i fundamentalnych postanowień prawa wspólnoty¹³³, w tym wypadku zakazujących zwiększania ceł. Przykładów można by mnożyć więcej.

Ten sam motyw troski o całość wspólnot wylania się z wyroków Trybunału w sprawach, w których przedsiębiorstwa domagają się odszkodowania z powodu strat wynikłych z błędów w urzędowaniu Wysokiej Władzy. Tu Trybunał kierował się znamieną ostrożnością, obawiając się stworzenia wyrokiem uznającym prawo do odszkodowania precedensu, który mógłby podkopać, jeśli nie zrujnować, finanse EWWS. Fakt, że na 44 żądania odszkodowań za straty powstałe w związku z wadliwym funkcjonowaniem systemu wyrównawczego cen złomu Trybunał nie uznał definitywnie ani jednego¹³⁴, ma swoją wymowę. Powiększa ją fakt, że sam Trybunał stwierdzał jasno w wyrokach¹³⁵, iż błędy i nadużycia w systemie wyrównawczym powstawały z winy Wysokiej Władzy. Powiększa ją i zdanie rzecznika generalnego, który wielokrotnie¹³⁶ opowiadał się za zwrotem odszkodowań. Jednak stanowisko Trybunału w tej sprawie pozostało niezmienione.

Te same tendencje przenikały wreszcie i całą interpretacyjną działalność Trybunału. Wbrew opinii rzecznika generalnego i odpowiednim przepisom traktatu EWWS, odrzucającym wszelkie dążenia autarkiczne¹³⁷, Trybunał w wyrokach 9, 12—60¹³⁸ zinterpretował art. 73 tego traktatu dotyczący

¹³⁰ R. t. IV, s. 192.

¹³¹ Sprawa nr 14—61 (R. t. VIII, s. 487). Wyrok z 12 VII 1962 r.

¹³² W sprawie nr 26—62.

¹³³ Z wniosków rzecznika generalnego, K. Roemera (R. t. IX, s. 53).

¹³⁴ Jedynie w sprawach nr 29, 31, 36, od 39 do 47, 50, 51—63 (R. t. IX, s. 1124). Trybunał orzekł winę Wysokiej Władzy, ale co do odszkodowania decyzję zawiesił do przedłożenia mu uzgodnionych przez strony sporu wysokości szkód.

¹³⁵ Np. w sprawach nr 9, 21—60; 2, 3—61 (R. t. VII, s. 561).

¹³⁶ Np. w sprawach nr 33—59 (R. t. VIII, s. 766); 46, 47—59 (R. t. VIII, s. 808). Podobna rozbieżność odnośnie do odszkodowań między rzecznikiem generalnym a Trybunałem istniała i w innych sprawach, nie dotyczących systemu wyrównawczego, np. 9, 12—60 (R. t. VII, s. 393).

¹³⁷ Traktat EWWS, art. 3a, 3f, 3g, 46, 59.

¹³⁸ R. t. VII, s. 393. Odmienne opinie rzecznika generalnego zawarta jest w jego wnioskach. (R. t. VII, s. 419, 429, 459, 478).

licencji taryfowych i cyrkulacji towarów pochodzących z krajów trzecich, właśnie w duchu autarkicznym. Podobnie, rozstrzygając na podstawie traktatu EWG kolizję między jednym z celów tej wspólnoty, którym jest lepsze zaspokajanie potrzeb, a rozporządzeniem Komisji nr 135, które tworząc nowe kultury mandarynek, orientowało się wyraźnie ku zasadom autarkii, Trybunał opowiedział się za taką interpretacją traktatu, z którą zaskarżone rozporządzenie Komisji nie było sprzeczne¹³⁹.

Temu samemu celowi wzmocnienia spistości i odrębności wspólnot służyła interpretacja jego prawa przy pomocy zasad autonomicznych i niekiedy odmiennych od zasad stosowanych w prawodawstwach wewnątrzpaństwowych. I tak np. w wyrokach 17, 20—61 i 19—61, wydanych 17 lipca 1962 r., Trybunał interpretował „kupno” w sensie szerokim, uważając, że „nie musi ono koniecznie spełniać wszystkich warunków wymaganych do jego ważności przez prawo cywilne, (...) ale powinno być identyfikowane z wszelkim transferem, który powstaje, gdy przedsiębiorstwo-konsument złomu otrzymuje go z zewnątrz za ustaloną cenę”¹⁴⁰. Podobnie w decyzji prejudycjalnej, wydanej 19 marca 1964 r. na podstawie art. 177 traktatu EWG¹⁴¹, Trybunał interpretując rozporządzenie nr 13 Rady EWG, orzekł, że decydującym dla użytych w nim wyrażen jest ich sens wspólnoty, a nie sens nadawany im przez ustawodawstwo państw członkowskich. Ponieważ celem powyższego rozporządzenia Rady EWG był wolny przepływ pracowników, wobec tego i przepisy jego i sens poszczególnych jego terminów (np. „pracownika płatnego”) muszą być tak interpretowane, by tego swobodnego ruchu nie krępowały¹⁴².

Wszystko to razem wskazuje, że w praktyce rola Trybunału wykroczyła daleko poza ramy uprawnień do kontroli legalności aktów normatywnych i administracyjnych, przewidzianych przez traktaty wspólnot, jako jego zadanie główne.

2. Polityka władz wykonawczych

Z orzeczeń Trybunału wyłania się, jako główny rys polityki władz wykonawczych wspólnot, jej realizm. Pod tym bogatym słowem kryje się w tym wypadku i oszczędne uciekanie się do sankcji przewidzianych przez traktat i umiejętne ważenie proporcji między poczuciem prawnym podmiotów wspólnot a wymogami traktatu i uzależnienie siły nacisku od siły i spistości wykazywanej w danym momencie przez wspólnotę. Ani Wysoka Władza EWWS, ani Komisja EWG, zajmujące stanowisko między odpowiednimi traktatami a podmiotami wspólnot i obarczone obowiązkiem

¹³⁹ Sprawa nr 25—62 (R. t. IX, s. 199).

¹⁴⁰ R. t. VIII. s. 646, 705. Analogiczną interpretację Trybunał przyjął w wyroku nr 4—65 (R. t. XI, s. 1 364).

¹⁴¹ Sprawa nr 75—63 (R. t. X, s. 349).

¹⁴² R. t. X, s. 361.

realizacji postanowień traktatowych, mające za zadanie przenoszenie ich z papieru w życie i stosowanie do żywych organizmów gospodarczych, nie uległy dogmatyzmowi traktatowemu, ale wykazały duży liberalizm w pojmowaniu i elastyczność w realizowaniu prawa traktatów.

Da się to szczególnie powiedzieć o polityce Wysokiej Władzy w dziedzinie cen i w dziedzinie porozumień między przedsiębiorstwami. Zdawała ona sobie sprawę z dysproporcji sił i środków, których użył jej traktat i tych, które były udziałem potężnych monopolii. Toteż, kiedy już w samych początkach swej działalności zetknęła się z cenami faktycznymi stali odbiegającymi od cen podawanych przez przedsiębiorstwa w ich cennikach, co było jawnym naruszeniem traktatu EWWS, nie zareagowała od razu i nie uciekła się do postanowień art. 65 (zakaz porozumień, grzywny i kary). Było bowiem ogólnie wiadome, że wszystkie przedsiębiorstwa stali mają „normalną skłonność do ogłaszania cen nieco wyższych od kursu efektywnego istniejącego na rynku, ponieważ w ten sposób zabezpieczają się przed konsekwencjami ewentualnej zwyżki ceny rynkowej”. Poza tym Wysoka Władza przypuszczała, i to z bardzo dużą dozą prawdopodobieństwa, że nowe odchylenia zwyżkowe cen ogłaszanych od faktycznie pobieranych były wynikiem porozumienia wszystkich przedsiębiorstw wspólnoty. Zastosowanie zatem do nich art. 65 (traktatu EWWS) równałoby się ogłoszeniu wojny z wszystkimi producentami w momencie otwarcia wspólnego rynku¹⁴³. Wydawałoby się, że nic prostszego niż wydanie decyzji zakazującej podobnych praktyk. Wysoka Władza nie poszła jednak tą drogą, gdyż było z góry wiadomo, że przepisy takie byłyby łamane drogą trudno uchwytnych, tajnych porozumień. Dlatego wolała obserwować i czekać przez 8 miesięcy. Następnie, zasięgnąwszy opinii przepisanych przez traktat, podjęła 7 stycznia 1953 r. trzy decyzje, w których zezwalała na 2,5% odchylenia cen pobieranych od cen ogłaszanych. Przy tym rozwiązaniu istniało prawdopodobieństwo, że przedsiębiorstwom nie będzie się opłacało przekraczanie ustalonej tolerancji i ryzykowanie ukaraniem za zmwę. Jak stwierdził rzecznik generalny w sprawie 1—54, „niewątpliwie, teoretycznie nie powinno tak być, (ale) obecny rynek stali nie jest rynkiem idealnym, a Wysoka Władza powinna sobie zdawać sprawę z rzeczywistości”¹⁴⁴.

Tę samą politykę stosowała Wysoka Władza i na odcinku karteli. I tu musiała znaleźć nietatwą drogę między dwiema skrajnościami: kompromitacją wspólnoty wskutek niestosowania reguł konkurencji, a kompromitacją wskutek zbyt ciasnego ich interpretowania lub pośpiesznego stosowania.

Nie tylko u nas, ale i w krajach europejskich wspólnot gospodarczych wyrażano opinię, że organa wykonawcze wspólnot wykazały zbyt mało energii w stosunku do karteli i, że na tym polu niczego nie zmieniły. Zarzuty tego rodzaju nie zawsze trafiały w sedno sprawy. Po pierwsze dla-

¹⁴³ Z wniosków rzecznika generalnego w sprawie nr 1—54 (R. t. I, s. 75).

¹⁴⁴ *Ibidem*, s. 69.

tego, że traktaty wspólnot nie zabraniają wszelkich bez wyjątku porozumień, ale zezwalają na pewne z nich pod określonymi warunkami¹⁴⁵. Po wtóre, porozumienia w sprawie cen są trudne do zlikwidowania, a przynajmniej do całkowitego zlikwidowania. Bardzo trudno bowiem dokonać na nie ataku tak z powodu małej stosunkowo liczby przedsiębiorstw, jak i ich potęgi; potęgi wynikającej nie tylko z warunków funkcjonowania przemysłu ciężkiego, ale i z koncentracji, którą narzuca samo powiększenie rynku i postęp techniki, które z kolei narzucają dalszą racjonalizację i rozwój produkcji¹⁴⁶. Po trzecie, kartele pozwoliły wspólnemu rynkowi uniknąć szeregu niedogodności związanych z systemem wolnej sprzedaży.

Dlatego to Wysoka Władza rozłożyła realizację postanowień traktatowych dotyczących karteli na długi okres, w którym, nie mogąc zlikwidować monopolu od razu, jedną decyzją, ratowała się odnawianym prolongowaniem ich istnienia, np. z powodu trudności zbytu węgla¹⁴⁷ lub ustanawianiem cen maksymalnych, osiągając ten sam rezultat, który często jest następstwem rozwiązania kartelu, tzn. spadek cen¹⁴⁸. Udział francuskiego kartelu węglowego zrzeszającego 25 kupców-grosistów (SOREMA) w niemieckim kartelu *Oberrheinische Kohlenunion* był przez Wysoką Władzę tolerowany od początku istnienia EWWS i pięciokrotnie prolongowany z ostatecznym terminem 30 czerwca 1963 r. Przez sześć lat organ wykonawczy EWWS utrzymywał ten stan, mimo że SOREMA nie spełniała warunków przynależności do kartelu niemieckiego, byle umożliwić kupcom francuskim uczestniczenie w nim i stanowienie przeciwwagi dla kapitału niemieckiego. Wysoka Władza wyraźnie utrzymywała liczne, być może zbyt liczne, porozumienia, by uniknąć powstawania porozumień tajnych lub cichych, rozwijających się wbrew ich zakazowi.

W tym samym realizmie miała swe źródło zaproponowana przez Wysoką Władzę i uchwalona w 1960 r. zmiana art. 56 traktatu EWWS. Na jej podstawie Wysoka Władza stała się uprawniona do udzielenia pomocy robotnikom, którzy utracili pracę wskutek zaprzestania, zredukowania lub zmiany działalności przedsiębiorstw węglowych, wywołanej nie tylko, jak dawniej, zmianami techniki, ale także rynkowymi trudnościami zbytu¹⁴⁹.

Polityka Komisji EWG, jakkolwiek mniej elastyczna i bardziej odważna, w zasadniczej linii pokrywała się z polityką Wysokiej Władzy. To względne usztywnienie stanowiska Komisji i jej mniejsza skłonność do kompromisów wynikały stąd, że EWG obejmowała wszystkie dziedziny życia gospodarczego i w miarę upływu lat wzmacniała się jej pozycja ekonomiczna w świecie.

Reasumując, realizm cechujący politykę organów wykonawczych wspólnot ma swe źródło w dobrze zrozumianej relacji, zachodzącej między pra-

¹⁴⁵ Traktaty: EWWS, art. 65, al. 2; EWG, art. 85.

¹⁴⁶ Rzecznik generalny, M. Lagrange (R. t. I, s. 57).

¹⁴⁷ R. t. V, s. 73.

¹⁴⁸ R. t. I, s. 258.

¹⁴⁹ R. t. VI, s. 110.

wem a poczuciem prawnym tak jego adresatów, jak i jego twórców. Najlepszą gwarancją przestrzegania prawa stanowi jego zgodność z poczuciem prawnym tych, do których jest ono skierowane. I rzecz paradoksalna: gdy ta zgodność jest zupełna, norma prawna staje się zbyteczna. Ponieważ wypadki takie są krańcowe i raczej teoretyczne, w praktyce prawo jest konieczne, by narzucić pewne przekonania jego twórców tym, do których jest ono skierowane. I cały sekret jego powodzenia, spełnienie przezeń jego roli, polega na umiejętnym wytworzeniu w przeważającej części jego adresatów (u wszystkich — jest to niemożliwe) poczucia prawnego, z nim zgodnego. Wyroki Trybunału Sprawiedliwości świadczą o tym, że polityka władz wykonawczych wspólnot kroczy właśnie tą drogą.

3. Przeciwięństwa

Istniejące w łonie europejskich wspólnot gospodarczych przeciwięństwa są skwapliwie wychwytywane przez krytyków i stanowią podstawę różnych pesymistycznych horoskopów. Szczególnie celuje w tym angielski „The Economist”¹⁵⁰. Gdy przepowiednie te nie sprawdzają się, ustępują one z kolei miejsca zdziwieniu, że wspólnoty jeszcze nadal funkcjonują, a nawet mają sukcesy lub że jedność europejska jeszcze ciągle utrzymuje się jako nadzieja mimo jej licznych i zmiennych losów. Co można na ten temat powiedzieć na podstawie sporów rozstrzygniętych przez Trybunał Sprawiedliwości?

Przeciwięństwa istniejące w organizacjach typu europejskich wspólnot gospodarczych między ich podmiotami, tzn. między poszczególnymi przedsiębiorstwami, przedsiębiorstwami a rządami państw członkowskich i między rządami państw członkowskich, mogą być dwojakie, zależnie od tego, w jakich sporach się one przejawiają. Mogą to być przeciwięństwa, które doprowadzają do konfliktu między poszczególnymi przedsiębiorstwami, między przedsiębiorstwami a rządami państw członkowskich lub między samymi rządami państw członkowskich. Drugą zaś grupę stanowią przeciwięństwa między podmiotami wspólnot, które doprowadzają do sporów między nimi a organami wspólnot.

Otóż przeciwięństwa pierwszego rodzaju nie są dla całości wspólnot groźne.

Inaczej przedstawia się sprawa z drugim rodzajem przeciwięństw. Te mogą być dla istnienia wspólnot groźne, szczególnie gdy zachodzą między rządami państw członkowskich a organami wspólnot. Nie mają już tej siły przeciwięństwa między przedsiębiorstwami a organami wspólnot, gdyż po pierwsze, nie przedsiębiorstwa, a rządy w ostatniej instancji decydować będą o istnieniu lub nieistnieniu wspólnot (przedsiębiorstwa więc mogłyby realizować swe opinie tylko drogą nacisku na rządy), po wtóre zaś, w oma-

¹⁵⁰ Np. „The Economist”, nr 6 432, z 3 XII 1966 r., s. 1 012.

wianych dwóch wspólnotach ilość sporów wynikłych z tych przeciwieństw ma tendencję do malenia, choć z pewnością nie znikną one zupełnie i po trzecie, większość z nich (154 spośród 196) została przez organa wspólnoty wygrana. A zatem jedyne przeciwieństwa, które mogą zaważyć na losie wspólnot -- to przeciwieństwa przejawiające się w sporach między rządami państw członkowskich a organami wspólnot. Otóż jak wynika z przebadanych orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości (tabela 5 i 6), sporów takich w latach 1954—1965¹⁵¹ było łącznie w obu wspólnotach 38, co stanowi za ledwie 16% ogółu (238) sporów, w których brały udział organa wspólnot. Wynikałoby stąd, że przeciwieństwa nurtujące omawiane wspólnoty, nie są groźne dla ich istnienia. Ten wniosek musi ulec jednak pewnemu stonowaniu i zróżnicowaniu, jeśli się zestawili odpowiednie dane dla każdej wspólnoty z osobna. Otóż spory między rządami państw członkowskich a Wysoką Władzą EWWS stanowiły wprawdzie tylko 13% ogółu sporów, w których brała udział Wysoka Władza, ale spory między rządami państw członkowskich a Komisją EWG stanowiły 58% sporów, w których brała udział Komisja.

Do wszystkich, przedstawionych tu wniosków, trzeba jeszcze dodać jedno zastrzeżenie: wynikają one ze sporów, które znalazły swe odbicie w wyrokach Trybunału Sprawiedliwości. Zastrzeżenie to bowiem określa granice ich ważności. Jego pominięcie mogłoby dać asumpt do uogólnień równie jednostronnych jak te, które byłyby oparte na innym materiale, nie uwzględniającym orzeczeń Trybunału.

¹⁵¹ Dane dla 1965 r., uwzględniają tylko te spory, które zostały rozstrzygnięte przez Trybunał w tymże samym roku.